

Leater.

TEATER

LAVAKUNSTI JA -KIRJANDUSE KUUKIRI

PEATOIMETAJA PAUL OLAK

Toimetuse liikmed: A. Adson, O. Aloe, Ed. Hubel,
H. Kompus, V. Mettus, Fr. Põldroos

Tegev ja vastutav toimetaja: Ed. Reining

Ilmub üks kord kuus, välja arvatud juuni, juuli ja august
Aastakäik Kr. 2.—

Üksiknumber

25

sent

Toimetuse aadress: Tallinn, postkast 357

SISUKORD:

H. Talvik — Don Ramon	Lhk. 97
G. Ney — Eesti kultuurkapitali 10 aastat	» 98
A. Üksip — Olga Väätar — In memoriam.	» 100
H. Kompus — Theodor Altermanni mälestuseks	» 101
E. Undla — Lavaloomingu Inferno	» 102
Ankeet teatriküsimusist	» 105
H. Kompus — Kuldast kujuteleme oma muistset sangariga	» 109
Erna Villmer „Maailmali“ arvustajate hinnangul	» 113
J. Kaup — Lex Mälton 15. a leval	» 114
P. Sepp — Näitejuhi ABC.	» 116
K. Otto — Teatritegelaste kutseoskuse arendamisest	» 118
Vahelugemisi	» 119
Kroonika	» 121
EKTÜ teateid	» 123
„Draamastuudio“	» 125
„Endla“	» 127
„Narva teater“	» 128
Kaasanne — V. Mettuse teatrisõnastiku lhk. 1—16	

Kaanel A. Mõtuse kostüümiskits ooperile „Vikerlased“ — Üio.

Väljaandja: Eesti Kutseliste Teatritegelaste Ühing, Tallinn, Kunstihoone

15. märtsil 1935

Nr. 3 (5)

Don Ramon

Heiti Talvik

Torm kui puudelatvu murrab vastu katust,
vennad roimatid, siis peame meie matust.

Don Ramoni mäletame, juhti julma,
tema matust pühitsema koos kui pulma.

Don Ramon, ta kõnges kõrgel võllas,
säält ta tõime mustas pidutõllas.

Piksevalgel matsime ta maha
kivimurdu, linnamüüri taha.

Don Ramon, kui elas, too vast oli mees!

Sulaväävlina ta veri soontes kees.

Tema vihakrambes väänlev näomask
aina rohetas kui roostest puret vask.

Tema ninakülm kui surnud juudi küüt.

tema rind kui range linnamüür,
linnamüür, mis püstitet on paest.

Kui kord kärkis, lupja kukkus laest.

Jah, sel mehel püsti kurat oli sees,
ei ta kohkunud ka kõrge kohtu ees.

Kirves käes, ta maanteel luuras saaki,
kuigi mõte juba kompas kaaki.

Kui tall' timuk nõõri viskas kaela,
kraaksus ta veel, takerdudes paela:

„Vennad, hüvasti! Ma kärvamast ei tõrgu.

Dõmmdi veel üks peer — ja viihti alla põrgu!”

Vaevalt ütles, kinni kukkus hing,
tõmmust kerest välja lendas hing.

Võimsalt saluteeris talle kõu,
lahti põrus põrgu leekiv õu.

Sinu matust koos me peame nüüd kui pulma,
kordap meilgi jagada su saatust julma.

Sinu laiba tõime mustas pidutõllas.

Don Ramon, ka meie lõpp on võllas.

(Kogust „Palavik“)

Eesti kultuurkapitali 10 aastat

Gottlieb Mey

6. veebruaril s. a. võis Eesti kultuurkapital vaadata tagasi oma 10-aastasele tegevusele. See oli nimelt 6. veebruaril 1925. aastal, kui kultuurkapitali seadus Riigikogu poolt vastu võeti. Seaduse lõplik väljatöötamine ja maksmapanek järgnes pikemat aega kestnud eeltöödele.

Juba Vabariigi algaastail tekkis mõte kutsuda ellu eriline kultuurkapital. Selle teostamiseks andis Vabariigi Valitsus ajutise valitsemise korras „kultuurkapitali asutamise seaduse“ ning selle alusel pani rahaminister maksma määruse, mille järgi iga isiklikuks tarvitamiseks müüdnud piiritusetooibi pealt läheks 3 senti kultuurkapitali kasuks. Riigikogu ei kinnitanud kultuurkapitali asutamise seadust, kuna rahaministri määrus aga jäi maksuma. Vahepeal kogunes nendest kolmesendilistest summakestest õige suur kapital, mille kasutamiseks ja valitsemiseks töötatigi välja Eesti kultuurkapitali seadus. Selle seaduse ülesandeks oli luua kultuurasutuste ülalpidamiseks ja toetamiseks, samuti vabakutseliste kultuurtegelaste toetamiseks väljaspool riigi elarvet olev kapital ja, teiselt poolt, rajada selle kapitali valitsemine autonoomsele alusele. Viimase ülesande täitmiseks moodustati kaks orgaani: sihtkapitalide valitsused ja kultuurkapitali nõukogu. Autonoomia põhimõtte teostamiseks pidid sihtkapitalide valitsused konstrueerima asjaomaste asutuste ja organisaatsioonide esindajaist, kes kõige paremini pidid tundma vastavat eriala, selle arenemise võimalusi, sel alal tegutsevaid isikuid, nende teeneid ja võimeid, ning kõige selle tõttu pidid ka kutsutud olema rahasummade jagamise kaudu andma suunda meie kultuuri arenemisele. Ka kultuurkapitali nõukogu koosnes esialgu sihtkapitalide valitsuste esindajaist (igühelt 2) ning väljaspoolt sihtkapitale — kolmest Riigikogu, kahest Tartu ülikooli ja ühest rahaministeriumi esindajast.

Kaheaastase tegevuse kogemused näitasid, et sellane nõukogu koosseis ei vasta nõudeile ja et nõukogu kui kõrgeim kontrolliv ja reguleeriv organ peab olema täiesti sõltumatu toetuse saajaist. Selleks muudeti 1927. a. nõukogu koosseis ja sinna määrati kaks valitsuse liiget, neli Riigikogu esindajat ja neli kultuurtegelast Vabariigi Valitsuse määramisel. Sellest ajast ja selle tõttu muutus ka nõukogu tegevus.

Nüüd, kus 10 aast. on möödunud kultuurkapitali tegevuse algusest, tekib parata-

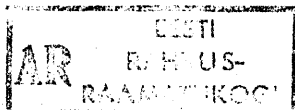
mata küsimus, missuguseid positiivseid tulemusi on annud see tegevus. Selle küsimuse tekkimine on seda enam õigustatud, et nii varem kui veel hiljutigi kuuldus arvustavaid häälid kultuurkapitali summade kasutamise kohta. Kõneldi ja kõneldakse, et kultuurkapitali summased pulveriseeritakse liiga, et nad lähevad väikeste summadena üksikute isikute kätte, raisatakse ära igapäevaseks elamiseks, midagi põhjalikumat pole tehtud, midagi käega katsutatavat ja silmaga nähtavat pole järele jäänud.

Ülevaate saamiseks sellest, mis kultuurkapitaliga on tehtud, tuleks kõigepealt näidata, kui suur see kultuurkapital on või, õigemini, on olnud.

Laekunud on kultuurkapitali sellest ajast, kui piiritusemüügist hakati eraldama 3 senti toobilt kultuurkapitali kasuks, kuni 1925. a. 600.000 kr. ja seaduse maksmahakkamisest kuni 1935. aastani 3.994.535 kr., seega kokku 4.285.535 kr. Need tulud on laekunud peamiselt piiritusemüügist saadud tuludest. Kuna kuni 1929. aastani läks kultuurkapitali tuludesse 2,5% piiritusemüügi bruto-tuludest, siis olid kultuurkapitali tulud kuni nimetatud ajani ka võrdlemisi suured. Nad tõusid kuni 500.000 kroonini aastas. Kui aga 1929. a. kultuurkapitali seadust majandusministeriumi algatusel muudeti selles mõttes, et kultuurkapitali hakati andma 2,5% piiritusemüügi puhas-tulust, samal ajal ka üldine majanduslik surutis end andis tunda, siis langesid kultuurkapitali tulud järsku umbes 300.000 kroonile aastas. Kui piiritusemüügist saadud tulu moodustab viimasel ajal umbes kaks kolmandikku kultuurkapitali tuludest, siis annavad kõik teised tuluallikad võrdlemisi vähe. Nende hulgas seisab esimesel kohal tubakaaktsiisilt võetav maks, mis moodustab umbes ühe viiendiku kultuurkapitali tuludest. Kuigi kõik teised tuluallikad isenesest ei moodusta nimetamisväärsset summat, siiski annavad nad üheskoos iga aasta oma 50.000 kuni 60.000 kr.

Kõige rohkem huvi pakub muidugi küsimus, mis on 10 aasta jooksul nende summadega tehtud.

Ei saa salata, et etteheited, mis on tehtud kultuurkapitali summade kasutamisele, osalt on ka põhjendatud. Aga ainult osalt, peamiselt seal, kus antud summadega pole midagi ära tehtud või kus neid on kasutatud vahest hoopis muuks otstarbeks, milleks kultuurkapitalist poleks kunagi raha

määratud. Selle kõrval võib aga rahuldustundega vaadata ehitustele, mis kultuurkapitali abil on soetatud. Olgu siin nimetatud Tallinna Konservatooriumi hoone, Kunstihoone, Ajakirjanike Kodu, Kirjanduse maja Tartus, kunstikool „Pallase“ maja Tartus, Tallinna staadion, „Kalevi“ spordiväli, samuti spordiplatsid Tartus, Rakveres, Paines, Võrus, Türil, Elvas, Pärnus ja mujal, mitmed rahvamajad ja koolimajad. Nimetatud kinnisvarade kogusumma ulatub kuni 1.000.000 kroonini. Nendele lisaks tulevad veel igasugused juure- ja ümberehitused, mis kultuurkapitali abil on tehtud teatris, E. Rahva Muuseumis jne., samuti nende juure kuuluvate vallasvarade, peamiselt seadete, soetamine.

Ka kunstnike toetamise tulemusi võib teatud määral reaalset hinnata, kui asuda nende tööde vaatlemisele, mis on kultuurkapitali summadega ostetud ja rahvale kättesaadavaks tehtud. Siia kuuluvad need ligi 550 maalingut, skulptuuri ja graafilist tööd, mis kujutava kunsti sihtkapitali poolt on omandatud ligi 100.000 kr. väärtuses ja välja pandud muuseumides, koolides, omavalitsuse ja riigiasutustes ning teistes avalikes kohtades. Siia kuulub ka hulk helitöid, nende hulgas umbes 50 sümfoonilist tööd, siis koori-, soololaulu-, klaveri-, orel- ja viiulipalasisid. Suur osa nendest on kultuurkapitali abil ka kirjastatud, orkestritöid leiavad kasutamist raadio- ja sümfoonikontsertidel.

Aga palju suurem kui nende tööde aineiline väärtus on see asjaolu, et nende kaudu on eesti kultuur, eesti kirjandus ja kunst teinud suuri edusamme. Vaevalt oleks meie kirjandus niivõrd rikastunud kvantitatiivselt kui ka kvalitatiivselt, kui kirjandusele poleks saanud kas või minimaalse äraelamise võimaluse kultuurkapitali kaudu. Nende suurte mitmekõiteliste romaanide, luuletuskogude, näidendide, novellikogude ja teiste ilukirjanduslike toodete eest, milledega meie kirjandusturg rikastub iga aasta, võlgname kahtlemata tänu kultuurkapitalile. Vaevalt oleks meil lühikese aja jooksul tekkinud nii palju algupäraseid oopereid, sümfoonilisi töid, koorilaulu jne., kui meie helikunsti sihtkapitali valitsus, E. Lauljate Liit ja teised helikunsti asutused poleks saanud tegutsemisvõimalust autonoomsel alusel korraldatud kultuurkapitalist. Kõike seda pole muidugi võimalik silmaga näha ega ka käega katsuda, sest kultuuri edusammude mõõtmiseks puudub reaalne mõõdupuu.

Kõige raskem oleks fikseerida reaalseid tulemusi näitekunsti alal, sest selle sihtkapitali summad on läinud peamiselt teatrite ülalpidamiseks ja näitlejate edasiõppimiseks (kui mitte arvestada pensione). Kuna aga

suuremad teatrid on peetud ülal riigi eelarve summadest, siis võib kultuurkapitali mõju teha kindlaks vaid väiksemate teatrite väljaarendamisel. Nende hulgas seisab esimesel kohal Draamastudio-Rändteater. See teater, mis 10 aasta eest andis vaevalt mõnikümmend etendust aastas, peamiselt selleks, et võimaldada oma õpilasile ja lõpetanuile esinemist ja et teha katseid lavastamise alal, on aastate jooksul kujunenud ülemaailseks rändteatriks, mille ülesanne on viia ajakohast näitekunsti kõige kaugematesse maanurkadesse.

Tulemusrikkaks alaks kultuurkapitali tegevuses võib pidada ka näitlejate edasiarendamist, eriti laulu alal. Need tulemused annavad end tunda meie ooperijõudude väljakoolitamisel, mille tõttu lavakunsti kõige suurejoonelisem ja kulukam ala — ooper — on meil saanud kindla aluse. Ka Tallinna Töölisteatri ruumide ümberehitamine ja kordaseadmine on toimunud kultuurkapitali abil. Suhteliselt kõige suuremad summad näitekunsti sihtkapitalist on aga läinud meie provintsilinnade teatrite (Pärnu, Narva, Viljandi, osalt ka Võru ja Kuressaare) toetamiseks. Selle kaudu on säilitatud kohaliku seltskonna huvi ja tegevus näitekunsti ürituste alal.

Erilise peatüki kultuurkapitali alal moodustab n.-n. Vabariigi Valitsuse osa. 1927. aastast läheb sellesse ossa 50% kultuurkapitali tuludest. Seda osa kasutatakse: 1) üldkultuurilisteks otstarveteks, 2) Eesti maad ja rahvast käsitleva teaduse arendamiseks. Tegelikult ongi kaugelt suurem osa sellest summast, nimelt 1,3 miljonit krooni, läinud teaduslike uurimuste korraldamiseks ja nende tulemuste avaldamiseks trükis. Seda tööd on teostatud E. Kirjanduse Seltsi, Õpetatud Eesti Seltsi ja akadeemiliste organisatsioonide kaudu. Siin on ka tulemused käegakatsutavad. Esimesel kohal seisavad kodumaa uurimise tööd, mis on avaldatud koguteoses „Eesti“ (seni ilmunud Tartu-, Võru-, Valga-, Setu-, Pärnu- ja Saaremaa), siis kõik varemalt nimetatud organisatsioonide väljaanded. Nende hulgas olgu mainitud: Dr. J. Mannise „Die Sachkultur der Esten“ (2 suurt köidet), E. rahvalaulud I ja II k., „Vanavara vallast“, F. Tuglas „Eesti Kirjameeste Selts“, H. Kruus „Talurahva rahutused“, E. biograafiline leksikon, Loodusuurijate Seltsi väljaanded, Folia Neuropathologica Estoniana ja palju teisi. Sellega on kultuurkapital suutnud täita suure ülesande eesti teaduse arendamise alal.

Kokku võttes võime rahuldusega vaadata tagasi kultuurkapitali soodustavale mõjule eesti kultuuri arengus ja on põhjust tunnustavalt hinnata kultuurkapitali mõtte algatajaid ja selle teostajaid.

Olga Vääter

IN MEMORIAM

19. veebruaril lahkus elavate hulgast Olga Vääter, „Estonia“ ooperikoori toekaimaid nurgakive. Vaatamata oma kaunitämbrihõõnisele ulatuslikule lauluhäälele (alt) ja muusikaalsusele jäi ta oma tagasihoidliku iseloomu tõttu ooperikoori varju ja alles näite- ja muusikajuhtide julgustaval pealekäämismisel nõustus ta tänavu esinema njanja osas Tšaikovski ooperis „Eugen Onegin“, missuguse osa ta viis läbi hea eduga. Kuid see esimene tuleproov osutus talle ka ta luigelauluks.

Lahkunu elutee ei olnud kaugeltki üle külvatud roosidega, kuid ta kandis oma rasket koormat haruldase südidusega, kuni lõppeks täiesti enneaegselt (sünd. 16. mail 1897) varises kokku. Saatus ei olnud talle armuline ka ta viimsetel elupäevadel, millal tal tuli raskesti kannatada. Teda jäid leinama kaks alaealist last. Olgu talle kerge kodumaa muld!

Albert Üksip

THEODOR ALTERMANN

* 24. XI 1885. † 31. III 1915

Estonia näitlejaskond korraldab T. A. surma 20. aastapäeva märkimiseks 19. märtsil s. a. Estonia teatri saalis mälestusõhtu

Theodor Altermanni mälestuseks

Hanno Kompus

Kui tuletame meele lahkunud sõpru, kelle suu enam ei kõnele, kelle silmad enam ei sära, siis võtame kätte mingi asja, mis oli lahkunu oma, mida ta, võib-olla, eriti kalliks pidas, millel puhkasid tihti ta silmad vaikse rõõmu kumaga, — ning siis hakkab kõnelema see asi... Surnud asi näib olevat alal hoidnud midagi meie olevast sõbrast, midagi, mis laseb ta meie mälestusis, meie kujutlusis ärgata uuesti, olgu üürikeski. Nii tuleb armastuses mälestavale sõprusele tähtsaks ja kalliks iga asjalik parandus, olgu see väike või suur, — parandus, mille kadunud kas ise teinud või vähemasti omanud. Riigimeest, sõdurit mälestame nende tegudes, mis tähendavad ajalugu, teadlast, leidjat nende tõdedes ja leidudes, mis avavad uusi horisonte, luuletajat, mõtlejat nende sõnades, tundeküllastes või mõtterikastes, maalijat ta värvides, heliloojat ta helides, kujurit ta kujudes,

ehitajat ta ehitustes. Nad kõik pärandavad meile midagi asjalikku, midagi, mis püsib, kui neid endid enam ei ole, midagi, mis on rohkem kui mälestusmärgid nende kodanlikust olemasolust, rohkem kui näopildid ja igapäevase elu-olu esemed. Nad on sidunud oma unistused, oma mõlgutused, oma vaimu haripunktid püsiva ainega. Nii jäävad nende vaim, nende hing, nende parema osa ülevad hetked elavaks meie keskel nii kauaks, kui püsib too aine, mida suursugustas inimgeeniuse puudutus, mis tegi surnud aine geeniuse elavate avalduste astjaks.

Mis jääb näitlejast? Mis?! Niipea kui vaibub hää, mis alles pilgu eest meid võlus, niipea kui sulgub silm, mis alles asja meid kütkestas, niipea kui tardub liigutus, mis alles nüüdsama meid haaras, on tagasi tulemata hävinud märgid, mis tähendusrikkalt sisendasid meisse

elamusi, erutavaid ja õrnu, kuid ometi nii tugevaid, et unus kõik meie ümber. Ei too keegi ega miski tagasi noid kujusid, kes suutsid meid panna elama ühes nendega nende elu, kui lahkub lavalt näitleja. Kui võlur, äratab ta mõneks õhtuseks viivuks käekatsutavale elule varje ja õndsaid vaimu, mis sütitavad, vaimustavad, liigutavad, põrutavad, kõiki mõeldavaid tundeid, meid vallandavaid, meid kihutavaid aimamatuile kõrgustele, süngemaisse sügavustesse, maitsmatuile magusustele, et verrahtume õnnest ja õudusest. Ning see elu, see elavam kui elu on üürikest, ah, nii üürikest iga.

See on vaid võluri tegu, kummaline ja imetaoline, hääbuv ja haihtuv, kuid kui läheb meist võlur, kes peaks meid veel võluma? Viime kaasa vaid salajast värinat, tuikavaid tukseid, mis päevases tolmuses keerus tüünduvad, tasanduvad, kuni soo-

tuks suiguvad, jättes parimal puhul ainult ebamääraseid mälestusi, mis päev-päevalt muutuvad hapramaks, kahvatumaks, taganedes kaugesse, kurba, tumma teadmatusse, taasnägemise tötuset ja uuesti ärkamise lootuset...

See on näitleja saatus. Ons see kurb? Ons see lõbus? Kurb sellele, kes mõtleb endale, kes teenib ennast. Magus ja lõbus tollele, kes teenib teatrit, teatri maagiat, toda maagiat, mille ülimaliks püüdeks on kinkida rõõmu, puistata ilu, näha enda ümber õnne, tiivustada hingi, välja kanda tolmusest argipäevast kujutluste kergesse, õhulisse, õndsasse riiki, olgu üürikeseks. Tõeline näitleja elab vaid laval, ning elab tuhandepalgeliselt. Ning kui sulgubki kord näitleja ees lõplikult vaherie — selle taga elab näitekunst edasi. Las Arlekiin sureb siinpool kulisse, sealpool tõuseb ta ikka ellu. Sest Arlekiin on surematu.

Tallinnas, 5. IV 1925.

Savaloomingu inferno

(Seagaegu veste)

Elf Ündla

Üks hiina mõistujutt kõneleb inetust printsessist, keda kõik libeda keelega ülistasid ilusaks. Ühel päeval keegi ettevaatamatu tark kinkis printsessile värskelt-leiutatud peegli. Järgmisel päeval kaotas tark oma rumala pea ja hirmus leiuks hävitati...

Samuti on tõega. Maast-madalast kuuleb inimlaps manitsust: kõnele tõtt, austata tõtt. Niipea kui ta tegelikult riskeerib teha seda, kõrvetab ta näpud, ja elu ajaks on kadunud isu tõe järele. Seepärast ei olegi prohvet kuulus oma maal, et ta liiga palju kõneleb tõtt kaasmaalasist. Tõerääkija inimese traagika on otsekui kirbu traagika valgel voodilinal — kohe teda märgatakse ja püütakse asetada pöidla-küüne alla.

Kui jaluteleb korralikus riietuses isand tänaval, on kõik kõige paremas korras. Niipea kui ta viskab seljast kuue, vesti ja püksid, on ta äkki elav „pornograafia“, ühiskond satub äkki suurde hädaohtu ja kord kukub pikali. Korra jaluleseadmiseks sõidutatakse mees laboratooriumi analüüsima oma tegu. Analüüsides võib ta saada arutu hulga järeldusi, milliseist mai-

nime ainult üht: elus on tähtis vaid kattev hõlv, seisku see asjas, sõnas või teos.

Inimene, kel on „paha“ silm, s. o. kes näeb ja mõistab liiga palju, on ammust ajast olnud põlguse all. Parimal juhul nimetati teda lihtsalt nõiaaks, halvimal juhul ketseriks — ja soojendati pidulikult tuleriidal, kuni hing vabatahtlikult lahkus ihust. Valgus tuleb idast, s. o. Petseri-maalt, ja selle guljänjevormel on lühidalt: ma sind ei tapa, vaid peksan, kuni isesured.

Neid mõttekesi väheke koordineerides võime rahuldava täpsusega määrata kindlaks loova inimese positsiooni kultuurilises ühiskonnas. Et see oleks kadestusväärne, seda ei tarvitse karta kellelgi. Usumeeste kogemuste järgi ainult patt sõidab laial magistraalmaanteel, kuna vourus tallab kitsast auklikku III klassi teed. Seepärast ongi meil viimased suures ülekaalus.

Käesoleval juhul ei huvita meid loov inimene üldse, vaid selle sordi eriliik, nn. lavakirjanik, kes osutub mahajäetumaks inimolendiks. Püüame lähemalt määrata tema positsiooni.

Kunagi üks suur mees väljendas avalis-

VOLDEMAR METTUS

Riigivanema poolt nimetatud nättekusti sihtkapitali valitsuse esimees. Sünd. 24. IX 1894. a., õppis Leningradi ajaloo-keeleteaduse inst. 1916—18. „Päevalehe“ teatriarvustaja 1920—22; Draamateatri dramaturg ja näitejuht 1922—24; Endla teatri direktor ja näitejuht 1924—25; Vanemuise direktor ja näitejuht 1925—31. Avaldanud rohkesti artikleid ajakirjanduses oma alalt. Meie ajakirja toimetuse liige, 1. aprillist s. a. Estonia dramaturg

kult, et eestlane ei käi sirgelt, vaid ettepoole vimmas. Minu arvates sel kombel ta tasakaalustab suurt kohustuste hulka, mis lasub ta turjal. Rahvusliku traditsiooni kohaselt algamegi lavakirjaniku kohustustest, nimelt vaatleme lähemalt neid nõudeid, mis on välja kujunenud ja nii või teisiti muutunud obligatoorseiks lavakirjaniku toote — näidendi — juures.

Milline peab olema näidend?

Paras — ei pikk ega lühike. Heas keeles, hoolimata sellest, et mängib kas või enne Kristuse sündi. Ainelt, kujudelt, käsitluselt — originaalne, huvitav, põnev, haarav, tabav, rabav, vaimukas, sädelev. Ei mage, keskpärane ega soolane. Ei kerge ega raske, ei lihtne ega komplitseeritud. Lavaline, sobiv suurlavale ja väikelavale — endise magasiaida nurgas. Sündmustik mitte veniv ega kiire, ja peaasi: vaheldusrikas — dekoratsioonide vahetamiseta. Hea algusega, tõusuga, lõpuga. Sisaldav „hummori“. Õpetlik, kasvatav, ehitav, jaatav, valgustav. Tõstev tuju (ainult politsei poolt lubatud piirini), elujõudu, elurõõmu, moraali, rahva arvu, haridust, rahvustunnet, isamaalsust, iseteadvust, eetikat, luteri usku. Lõpuks peab näidend üldiselt sisaldama tõde ja objektiivsust, neid vihatuimaid elemente. Ja lõppude lõpuks

ta peab o m a m a a u t o r i, kes omakorda omaks kõlava nime, tugeva seljataguse, prima tutvused, raudse tervise, terasest närvid, kroonnikkelterasest tahtejõu ja üliinimlikud vaimuanded.

Vaat', sellane peab olema näidend. — Ime, et lavakirjanik üldse võtab jalgu alla, sirgelt kõndimisest kõnelemata!

*

Vaatleme nüüd üsna tagasihoidlikult, milliseid eeldusi pakub maie elu sellaste lavakirjanduslike ülemlaulude kirjutamiseks.

Lavakirjanik on inimene, seda me ei tohi unustada hetkekski. Lavakirjanik kirjutab inimestele, see väärub ka meelespidamist. Nende kahe punktiga ongi määratud lavakirjaniku liikumisjoon — inimesest inimeseni.

Lavakirjanik kui inimene ei saa mööduda seadustest, mis juhivad ta loominguprotsessi. Loomingu nagu iga teisegi dunaamilise elunähtuse aluseks on jõudude, resp. elementide, ebatasakaal, mille maksimaalseks piiriks on valu. Valu tekitab seal, kus on midagi puudu. Seepärast sihhib kirjanduslik looming negatiivse suurse poole, seepärast on kirjandusliku loomingu eelistatavim ainestik valu ühes oma sünonüümidega. Iseenesest on see veidi

ebaloogiline, kuid mis loeb loogika psüühika kõrval! Olgu see loogiline või mitte, kuid vihastudes inimene võib lüüa puruks oma kalleima asja, astuda eluaeg kahetsetava sammu, lasta endale kuuli pähe. Viha on äkiline ebatasakaalu nähtus — negatiivse poole — ja inimene selles sageli tasakaalustab end negatiivse suurusega. Samal seisukohal on piibel, kui ta ütleb: kui su käsi sind pahandab, siis heida ta enesest ära.

Sellest järgneb täiesti loogiliselt: kirjandus käsitleb kõige rohkem seda, mida meie elus puudub kõige rohkem. Valus vaevlev inimene ei kõnele ju muust kui oma valust. See on puht-füsioloogiliselt paratamatu. Kirjanduslikud teemid suuremas ulatuses ei ole ka muud kui peakangelase vaevlemine igasugustes hädades ja õnnetustes. Õnn, s. o. tasakaal, kuulub sinna ainult kompositsiooni huvides stiililise kontrastina. Kustmaalt algab õnn, sinna paneb kirjanik punkti, ütleb Schopenhauer. See on tõepoolest veider, kuid see on nii.

Kui nüüd kangesti tahame muuta seda inimlikku loomispsüühikat ja lavakirjanikule ette kirjutada sootuks teist, siis ei saa seda teostada kätt kaela külge panemata, ja tulemus on — kirjanduslikud kahe peaga, ühe silmaga või viie jalaga imevasikad. Kirjanduse maailmas ei saa sellastega teha äri. Elava näitena võiks tuua läinud aastal korraldatud võidupüha-näidendite võistluse, mis lõppes fiaskoga.

Vahest tasuks vaeva kõigest sellest järeldada, et viimasel ajal päevakorrale kerkinud sisulised raamid tähendavad esimeses joonis lingu ja kammitsat kirjanikule. „Paberist lilledel lõhna ei ole, sunnitud armastus südamel“ kole.“ Prohvetit ei ole vajagi, lähim tulevik ise näitab, missugust vilja annab see külv.

Tänapäev ei ole enam Shakespeare'i, Molière'i ja teiste suuruste aeg, millal maa oli tühi ja paljas ja luua oli kerge. Aine, mida siis iganes käsitledi, oli uus ja langes neitsilikule pinnale. Tänapäeval, sadu aastaid hiljem, on maa kattunud tihedasti jalajälgedega. Ei leidu enam ruutsentimeetritki puutumata pinda. Eriti kino on armutult imenud tühjaks ja kasutanud surnuks kõik võimalikud ja võimatud ained, teemid, mõtted, naljad. Loova inimese jaoks on vaimuilmas jäänud suitsevad tuhahunnid.

kud. Ei ole kuigi lõbus väljendada mõtet ja hiljem meenutada, et ah — see ja see on juba ütelnud seda, leida situatsioon ja meenutada — ah, selles ja selles filmis oli juba see... Nende ridade lugejas tekib kindlasti mõte geniaalsusest... Olen nõus — ent üteldagu mulle, kuidas geenius looks mitte-millestki midagi! Kuidas looks geenius midagi seni olematut inimesest ja inimese elust, kui sel alal iga võimalik mõte on väljendatud, iga võimalik situatsioon kasutatud!

Tahtes või tahtmata peame möönma, et algupärase näidendi ainus eluvõimalus seisab aktuaalsete päevasündmuste käsitlemises. Mis näidendis jääb puudu originaalsusest üldises mõttes, seda tasub kuhjaga päevasündmuste elulähisus ja publiku elav huvi omalt poolt nende vastu. Peale kõige muu ei tohi unustada, et teatrile näidend peab end tasuma äriliselt. Ostjaskonnale vastumeelse kaubaga ei saa teha äri, arvatud välja juhud, kus see äri on sunduslik.

Oletame nüüd, et lavakirjanik on leidnud mõnesuguse aine ja kavatseb seda käsitleda näidendis. Kes ise ei ole tunnud seda hirmsat piina, mida tunneb lavakirjanik oma aine raamidesse surumisel, sellele on asjatu seda seletada. See protsess on tõeline „kriminaalprotsess“, töötamine hüdraulilise survega, mis loova inimese psüühika asetab konfliktidesse ja ääretutesse raskustesse. See on lavaloomingu inferno!.. Lõpuks — õnnelikult võitnud kõik raskused — saad teatrilt või arvustuselt... jaheda õlgadekehitud ja viisaka lause: Jaa, kõik oleks väga hea, kuid...

On vist üleaarune mainida, et kirjeldatud raskustega on seletatav, miks näidend meil esineb suures vähemuses romaani ja novelli kõrval.

Igasuguste rõhutamiste kõrval on möödapääsmatu rõhutada teatrikuultuuri suurt tähtsust rahva vabas kultuurilises arengus. Teatrikuultuuri aluse — näidendi — loomise kergendamine ja elustamine igasuguste loomulike vahenditega olgu selles mõttes teretulnu. Kui teisalt rõhutatakse, et vabadus üldse seisab enesepiiramises, siis — ei saa kuuluda selle kirjutuse raamidesse tekkinud olukorra analüüs ja lahendus.

„Teater“

on ajakirja igale teatri- ja kunstisõbrale, haritlasile ja õpilasile. „Teater“ on teatriluustikute häälekandja linnas ja maal.

1. Mida peate tähelepanuvaimaks saavutuseks eesti teatrikuultuuris iseseisvuse aastate kestes?
2. Meie näitekirjanduse ja selle lavalise teostamise puudusi Teie hinnangul?
3. Mida tuleks teha meie teatrikuultuuri arendamiseks ja mis suunas teda juhtida?

Teatrielu käsitlevate probleemide lahendamine ei ole viimaste aastate kestes leidnud kuigi ulatuslikku ja süstemaatset käsitelamist meie ajakirjanduses ja ajakirjades, olgugi et meie teatrikunst on viimaseil aastakümneil, eriti iseseisvuse aastail, teinud suuri edusamme ja saavutanud märkimisväärse taseme. Saavutuste analüüsiks ja sihtjoonte püstitamiseks esitas ajakiri „Teater“ veebruaris teatritegelasile, kirjanikele, kunstnikele jne. ülalloodud kolm küsimust, avades seega vaidlused ja sõnavõtnud eesti teatrisse ja näitekirjandusse puutuvais küsimusis.

Käesoleva numbriga algame vastuste avaldamisega. Ruumipuudusel saame tuua ainult väikese osa saabunud vastuseist, jatkates nende avaldamist järgmisis numbreis. Loodame, et meie lugejate laialdased ringkonnad samuti avaldavad oma arvamisi ja seisukohti üllesaatud küsimusis. Vastused saata aadressil: Ajakiri „Teater“, Tallinn, Kunstihoone, postkast 357.

Traditsiooni kohaselt ja vaidluste huvides avaldab toimetus vastused täieliselt, piirdudes vähetähtsate korrigeerimistega keelelise ühtluse nõudeil.

HUGO RAUDSEPP, kirjanik

1. Silmapaistvaimaks sündmuseks meie teatrikuultuuris iseseisvuse aastate kestes pean seda, et eesti lava ja eesti kirjanik üksteist leidsid ning vastamisi austama õppisid. Nad leidsid üksteist ajal, millal ühiskond oli killunenud ja asutused kriisist puretud ning millal üksteisele käe andmine neid mõlemaid aitas kitsikusest välja. Näitekirjanikul oli oma ajale tähtsat ja paratamatut ütelda ning teatril oli rõõm ja julgus seda ütlemist kujundada nõnda, et selle ümber tekkis massiliikumisi. Puhtkunstilises mõttes see ühistöö nii kirjanduse kui ka teatri poolelt jättis sageli soovida. Ent aktuaalsete algupärandite tõlgendamistel teater kasvas oma aja sotsiaalseks teguriks. Laval mitmekordselt väljaneeritud erakondluse süsteem ja moraal varises kokku nagu kaardist maja.

2. Meie näitekirjanduse suurimaks nõrkuseks on vastavate annete visa signemine. Meie suurte teatrite repertuaari on aastaid läbi kannud kolm-neli nime, kasvavate nõuete puhul see ilmselt käib üle jõu. Suurem osa sellestki jõugust on näitekirjanikud „muu seas“, s. o. kirjanikud, kes oma parima annavad romaanis või luules. Suurt toetust on algupärasele repertuaarile toonud meie parimate romaanide dramatiseerimine, kuid see allikas ütleb varsti üles, kui teda järjest kurnatakse. Olgu märgitud, et uude aega Kitzberg ulatub vaid oma „Neetud taluga“. Kogu iseseisvuse-aegne algupärane repertuaar on kirjutatud kirjanikelt, kes üldse või selles liigis on algajad, mis vajutab toodangule oma pitseri. Näidend kirjaniku käes on olnud rohkem vahendiks ühiskondlikus võitluses kui rahus ning tasakaalus süvendatud ja viimisteldud kunstiteos.

Ka teatril on olnud algupärase näitekirjandusega raskusi ning ta pole siin mitte alati võinud näidata oma parimat. Meie lavatalendid on võõra repertuaari rasvas kasvanud suureks ja kuulsaks, pole kerge kellelgi üle öö muutuda eestlaseks. Kui me laval, näiteks, kujutame inglasi, siis seda saab teha šablooni järele, ning kinos näeme iga päev võõraid tüüpe. Aga luues oma kujusid pole nii kerge tüssata, sest publik kontrollib. Siin paistab kohe silma, mis on lavanukk ja mis on elus inimene. Maski maalime küll tuntud tegelase järele, aga tüüp jääb avastamata. Kui välismaa näidend

jõuab eesti lavale, siis ta tüübid on juba avastatud ja selgitatud vastavas literatuuris. Aga kes analüüsib eesti algupärandite tüüpe? Arvustaja seda ei tee, meie arvustajate kaasabi omamaiste tüüpide selgitamiseks on lihtsalt null, neil on hoopis teised huvid ja eralõbud. Lavastaja ja näitleja? Algupärand tuntuks sulest läheb kohe palavalt käitumisse (nõudmine on suur ja pakkumisi vähe!), kahe-kolme nädala pärast on asi laval kiips. Kogenud lavainimestel on muidugi silma ja kiiret taipu, aga suur kunst nõuab siiski sisseelamist. Ja mis sissejuhatust autorgi suudab anda oma teosest, kui ta vaevalt on tõusnud nurgavoodist! Ta teab kindlasti, mis ta ühest või teisest tüübist on tahtnud teha. Aga mis tema kujudest näidendi lõpetamisel tõesti ja tegelikult on saanud, selle nägemiseks autoril, vähemalt esialgu, pole distantsi.

Et meie teatril algupärandite lavastamisel on olnud ka kunstilisi ja rahvuslikke võite, seda oleme näinud. Aga küsimus siin on asetatud puuduste ja puudujääkide kohta, ning neist olen mõnd nimetanud.

3. Mida tuleks teha meie teatrikuultuuri arendamiseks ja mis suunas seda juhtida? See on terve programm! Puudutan siin vaid üht joont, mis on seoses eelpool avaldatud nähtustega. Peame panema suuremat rõhku meie rahvusliku karakteri ja omailingu selgitamiseks kirjanduses. Kriitika peaks loobuma viljatust vormilisest nokitsemisest ning kord asuma tõsisemate ja sisukamate ülesannete juure. Meie kirjanduse parimad tüübid peavad loova rahvusliku kriitika puhastustulest läbi käima. Ja teatri ülesanne on neid tüüpe laasida juhuslikust ja kõrvaleviivast, luua tervik, milles üldinimlik oleks kokkukõlastatud tõulise värvinguga. Ning positiivse kõrval me ei tohi unustada ka negatiivseid jooni, sest muidu me ei saa elusat inimest. Eestlase kuulus jonnakus, näiteks, on ju sünnitanud palju omavahelist tiili. Aga kui see kangekaelsus juhtida, ütlemis, oma iseseisvuse säilitamiseks ja rahva vabaduse kaitseks, siis see on asendamatu voorus.

Tartu teatriõpilaste stuudiost on olnud kuulda sellastest üritustest, mis taotelevad lavatööd rajada rahvuskarakteri ja tüüpide põhjalikumale sisevalgustusele. See suund peaks olema kõikide meie olevate ja tulevate stuudiote esimesi kohustusi. Ka teatrid võiksid neid ülesandeid siduda oma praktilise tööga. Ma mõtlen siin varem-lavastatud algupärandite uuesti esiletoomist, millised katsed meil on üldiselt üsna kurvas seisukorras. Meie ärkusaegne lavaliteratuur on ju üsna kesine, kuid vastava kohendamise ja kas või ümberloomingu abil oleks siin mõndki teha. Meie nooremaid klassikuid on Kitzberg ja Wilde. Me kõneleme Kitzbergist küll kui meie parimast draamakirjanikust, kuid ta „Libahundist“ pole ühelgi teatril sellast lavastust, et see oleks meil kasvanud rahvuslikuks sündmuseks, samal ajal, kui Jungholz ometi äratas uuele, priskele elule ta kõrvalisema „Püve talus“. Samuti on vist ainult „Estonia“ põhjalikumalt ümber lavastatud ning tüüpides kvalifitseeritud Wilde „Pisuhänd“, millega igal ajal võib esineda. Ka uemast näitekirjandusest leiduks mõnd, mis vääriks põhjalikumalt süvenemist kui seda meil võimaldavad uudisteoste tavalised „välklavastused“.

Kui meie publik jookseb peamiselt uudislõhna järele ning kordamislavastuste vastu on ükskõikne, siis on selles esimeses jões süüdi teatrid ise. Vanemad teosed meie kiiresti areneval ajal vajavad uuslavastusele tules nii sisulist kui ka vormilist kontrolli, ja kui kirjanik on varisenud manalasse, siis selle töö peab tegema dramaturg. Teiseks tuleb täiesti kõrvale jätta sageli korduv komme, et näidend teiskordsel lavastusel mõne prooviga soojendatakse üles. Me teame, mis maik on kotletil, mida aegajalt ikka jälle uuesti leigusest läbistatakse, kunstiga pole see ka põrmugi teisiti.

Peaks koostatama mingi teatrite vaheline komisjon, mis revideeriks läbi kogu meie näitekirjanduse ning seaks kokku nimistu teoseist, mis vääriksid moodustama meie repertuaaride raudvara ning milliste näidendite kvalifitseeritud taaslavastused kuuluksid meie rahvusteatrite plaanimajanduse kohustusse. Uudislavastused tormavad meil esile 2—3 nädala proovidega, võidavad publiku uuduse ning värskuse dünaamikaga. „Raudvara“ teoste juure aga tuleb asuda stuudio korras. Iga teater valib endale vastava teose ning muu jooksva päevatöö kõrval asub selle katsetamistele ning põhjalikule studeeringule. Ta võib selle kallal töötada aasta ja isegi kaks. Ja kui ta siis tuleb sellase põhjaliku uuslavastusega, siis varem nähtud teos ise on muutunud nooreks ning värskeks ja teater selle kõrval võib ilmutada, kui palju ta vahepeal on arenenud.

Seni oli sageli ümberpöördukt: kui midagi uuslavastusele võeti, siis publik sai mulje, et teos on vananenud ning teater ise esimese lavastusega võrreldes tagasi läinud! Halvemat reklaami ei saagi enam teha — kirjanikule ja teatril. Ja ometi, me ei ela ainult tänapäevast, meil on ka minevikku.

RUDOLF SIRGE, kirjanik, „Vaba Maa“ teatriarvustaja

Jäädes ainult asjalikkuse piiridesse võiks vastata: tähelepandavaimaks saavutuks eesti teatrikultuuris iseseisvuse-aastate kestes on omamaise ja omakeelse repertuaari võidulepääs meie lavadel. Esmajärgulised teened omamaise repertuaari võidulepääsul evib Hugo Raudsepp, kelle „Mikumärdi“ murdis lõplikult jää. Seepärast ei tule kunagi halvustavalt mõista mikumärditsemist, vähemalt mitte ühenduses teatrikultuuriga. See oli ja jääb pööret sünnitanud ajajärguks.

Teostamise puudusena peab eeskätt nentima algupärase draama mahajääki komöödiast ja rahvatükist. Siin on ühepalju süüdi näitekirjanikel kui ka teatreil, kes tihtigi on ära põlanud tõsisema aine või tüki ainult seepärast, et komöödiaga tõtata täitma kassat. Teatreile tuleb seda antud olukorras tihti andestada, autoreile mitte, sest ka leidlikem nali kaotab pikapeale oma teravuse ja tõmbavuse. On teatripublikut, kes igatseb tõsisemat — kuigi narerab kaasa tubli ajakajalise komöödia puhul.

Edaspidise juhtimise suund peaks jäetama iga teatri enda määrata, sest ainult vaba vaimu võitluses ja vastastikusel üksteisest üle püüus peitub edu pant. Karta on, et niipea kui peaks tehtama katset kuidagi tsentraliseerida teatrite juhtimist, kirjutada neile ette teatud meelsust ja kunstilise eneseteostuse piire — langeme tagasi mingisse teatrikriisi õhkkonda, sest meie teatripublik on ülimalt hell ja tundlik sääraseis asjus.

AUGUST MÄLK, kirjanik

Mina ei saa märkida meie teatrielus suuri hüppeid ei üles ega alla. Kui mitte hakata otsima luubi abil väikesüüdistuste ahelast suuremaid teri, võiks kinnitada üldiselt, et teater ja ta lähem juurekuuluvus elab ühtlase tõusu tähe all. Mulle näib, et tõusu kallak, praegust olukorda ja tuulerikkust silmas pidades, võiks ehk olla pisut järsemgi.

Näitekirjandus — see paistab igapäevale silma — on täiel jõul otsinguteil. Kergeist aja-kaja komöödia-plahvatusist, neist ühepäevalibrikaist, on jõutud üle. Tõsisemat temaatikat puudutavad noodid on ilmsed, kuid — otsingud ei ole veel puhtasihihistena sõnas ja kujus dematerialiseerunud. Igatahes võib oletada, et lähemad paar aastat annavad kindlasti palju uut ja kandvat meie näitekirjanduse alal.

Mis puutub teatrisse, siis tahaksin ütelda, et meil puudub rahvusteater sõna otseses ja täies mõttes. Aga ei tohiks puududa. Nii et: iga teater peaks intensiivsemalt kui iganeski mõtlema „oma näo järele“ loomisele, ja rahvusteater-esindusteater „rahvusliku näo järele“. Seda puht-rahvuslikku on aga sedapuhku veel liaks vähe. Kõik upub euroopalikku. On aga möödunud vajadus Euroopale veel järele teha või kaasa teha ja on tõusnud vajadus anda õige ilme oma lavalisele loomingule, eesti lavale. Samas mõttes peaks rõõmustaval hulgal algupärandite lavastamise kõrval, mõtlema rahvuspärasele lavastamisele. Samas mõttes peaks meelitama näitekirjanikelt välja ka paar kaugemat minevikku käsitlevat sõnadrämat.

ALBERT ÜKSIP, „Estonia“ näitleja

1) a: algupärase näitekirjanduse tõusu, eeskätt kvantitatiivset (% suurenemist üldrepertuaaris);

b: repertuaari raudvara soetamist, mille tõttu näiteks „Estonias“ on püsivaiks repertuaari näidendeiks saanud: Kitzbergi „Püve talus“, Wilde „Pisuhänd“ ja Raudsepa „Vedelvorst“. Tulevikus kujuneb asi nii, et iga eesti näitleja peaks mängima ühtki kandvamat osa neis näidendeis;

c: suhtumist lavastamisele teadlikumalt ja sügavamalt, mitte enam diletantlikult, nagu varem;

d: ansambli kasvatamist ja repertuaariga näitlejate soetamist, millela pole mõeldav teater kui kunstiline, ühiskonna teenistuses olev tegur (see on osalt ka teostunud ja teostumas, näiteks „Estonias“, „Töölisteatris“, „Ugalas“ jne.). Repertuaariga näitlejaid näeme eriti ooperis ja operettis.

e: üleminekut autodidaktidest kutseoskuslike näitlejate poole (koolid ja kursused, mis varem peaaegu puudusid);

f: püüdeid ühendada näitlejaid ühinguisse ja koondustesse.

2) Näidendite konstruktiivse, arhitektoonilise külje mitteküllaldane silmaspidamine autoreilt. Näendid peaksid olema kirjutatud nii, et neid ei saaks kärpida.

3) peaks selguma 1) ja 2) vastuseist.

ELL UNDLA, lavakirjanik

1. Kuna teatrikultuur vormiliselt, sisuliselt ja ideeliselt baseerub näidendil, siis teatrikultuurist kõneldes olgu esimene koht näidendil. Kõik muu tuleb „iseenesest“.

2. Asjaolu, et näiteks, viimase 10 aasta jooksul on sirgunud rida kirjanikke, nende hulgas aga mitte üht lavakirjanikku, on küllalt tõsine, et otsida selle põhjusi — mõõndes, et lavakirjanike vanem generatsioon ei ole võtnud patenti igavesele elule.

3. Pidades näidendi loomise tõsiseid raskusi vähem tähtsaks tuleb esmajärguliseks põhjuseks tunnistada eriti suurteatrite „surnud majade“ poliitika, mis seisab selles, et lavakirjanike noorem generatsioon igasuguste ettekäänetega peletatakse hoolega eemale. Olukord on viinud selleni, et käsist-jalust-peast seotud spetsialistile on auküsimus visata kõik sada katsejärest üle parda, kui ta ei suuda otsustada, et nende hulgas on viis elukõlvulist.

4. Suurteatri juht oma troonil ei ole süüdi, sest ta trooni toed hakkavad kahtlaselt pragisema, kui kogemata on lavale pääsnud nimetu elajas... Noor autor tehku endale nimi kuu peal, kuid nimi tal peab olema. — Oleks vaja alata üldist aktsiooni teatriseltside aampalkide suhtes loosungite all:

Isamaa on hädaohus, kui me noori ei õpeta kõnelema — nad jäävad vaikivasse olekusse, s. o. tummaks!

Isamaa on hädaohus, kui me noori ei õpeta mõtlema — nad jäävad totakaks eluajaks!

Isamaa on hädaohus, kui me noori ei õpeta tegutsema — nad jäävad kohmakaks ega sobi orjakski!

Vaba rahva vaba liiget ei kasvatata korgi all!

5. Kõhklejalt ei ole soovitatav nõuda otsustamist ja aralt vastutust — need tahavad ka rahus elada. Neil inimlikel motiividel panen ette päästa meie näidendi, resp. teatrikultuuri tuleviku valuta keisrilõikega järgmisel kombel:

Häbipuna palgeil tuleb kuulutada avalikult välja, et nüüd hakkame hariliku töö kõrval järjekindlalt sisse töötama nooremat generatsiooni ja selleks korraldama perioodiliselt n.-n. baby- või tite-õhtuid, mil tulevad ettekandele üldiseks pilkamiseks ja väljanaermiseks noorema generatsiooni teosed. Publikut vajub teatrisse murdu, sest kaasinimese väljanaermine asendab tänapäeval jumalasona.

Sellase aktsiooni tagamõte on: veeretada vastutus kõigilt, kes seda vähegi on pälvitud, ja muuta kriitikute süllane mõõdupuu meetriliseks ka mitte-omameeste suhtes. Fannitamise üleronimatu sahariinimüür oleks sellega murtud maha ja eesti nimega eesti näitleja esmakordselt eesti ajaloos saaks mängida eesti näidendit üle kahe korra aastas. Tagatipuks teater pääseks prantsuse ja inglise (ameerika) haigusest ning võiks saada prohvetikuks kadunud Krõlovi tähtsuseta lause: „Petuhh navoznu kuču razrõvaja našjol žemčuznoje zerno...“

6. Georg Brandes ütleb kuski umbes nii: kirjandus, mis ei lahenda probleeme, on surnud kirjandus. Probleemid on teatavasti ka need elulised küsimused, mis on nooremad kui 1000 aastat. Kahju oleks, kui tänapäeva elu tulevarki näeksime laval alles 2935. aastal... Kui aga siiski tahetakse teatrikultuuri juhtida käsen-keelan vaimus tendentsi lipu all, siis — tänane väga — võib kõik jääda 2935-ks aastaks.

7. Kes ivakesegi on nokkinud kirjandusloo põllult, see teab, et kirjanduslikud voolud ei ole tekkinud mitte ametlike direktorite juhtimisel, vaid veidi teisiti. Praegusel ajal paistab see muidugi olevat ebaloomulik ja seadusega vastolus. Juhtida ei või praegusel ajal keegi ilma juhtimise loata ja kutsetunnistusega. Teisest küljest on loova inimese psüühika täiesti paratamatult niivõrd anarhiline ja vastuoksne, et kui mehel on juhupaberid klaarid, siis ta vaim muutub äkki ahtraks nagu sarvekandja, kes seatud ajal ei ole saanud sigitust...

Nii et... sellases lootusetus olukorras ei saagi anda targemat nõu kui et — jäägem sajandite jooksul kujunenud kirjanduslike-kunstiliste traditsioonide-seaduste juure: kui me ei taha kahe peaga imevasikaid, siis ärgem sundigem, s. o. juhtigem. Usaldagem loova inimese vaistu ja etikati ja hoolitsegem vaid selle eest, et teatril oleks tihe kontakt ühelt poolt lavakirjanikuga ja teiselt poolt publikuga. Seega oleks asetatud kõrts keset kiila, tagatud teatri tulevik ja „...las õpetab uus ajatee, kuis tuleb julgelt seada sammu“ (Suuts).

Kuidas kujutleme oma muistset sangariaega?

„Vikerlaste“ uuslavastuse püüul

Iga rahvas idealiseerib oma minevikku, arendab oma muistsete kangelaste ja vägilaste kultust, kust ammutab uhkust ja julgust.

Kuni lähima minevikuni meie aga hali- sesime vaid oma „seitsmestsajast aastast“, ja seda nii innukalt, et hoopis unustasime, et kord olime olnud ka vabad.

Seitseteistkümmend aastat iseseisvust on sellele enesehaletsemisele teinud lõpu: oma orjusajast meeldi me enam ei kõnele. Kuid oma muistsest vabadusajast me midagi ei tea kõnelda; ja see on, võib-olla, võravalitsuse ajastu suurim saavutus, millele meie omaaegsed vallutajad võivad tõega olla uhked: me ei mäleta oma muistset vabaduspõlve, rahva mälust on kustutatud elavad, tõepärased kujutelmad vikerisõitute ja maalinnade karest, kuid uljast ajast!

Pisarsilmselt, läagelt sentimentaalitsevalt sõnub noorem rahvalaul, et meie „vanemail“ olnud „kuldseid kandlid palmipuus“. Tõesti, säärases vesisest „idealiseeringust“ pole ammutada ei julgust ega uhkust.

*

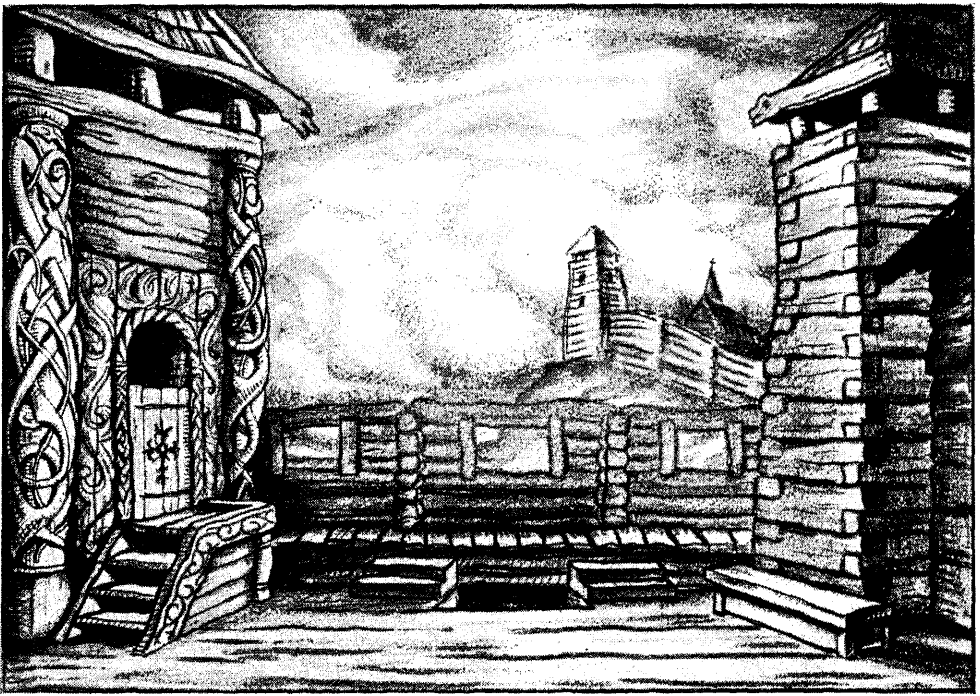
Ei mäleta rahvas, et ta muistsed vanemad kord tõid ära Sigtuna väravad. Ei jutusta sellest ükski lugu, ei ole see haaranud ühegi meie kirjaniku kujutusvõimet ega ole kihutanud kedagi nägemusvõimsale loomingle.

Meie maa seisab täis muistsete tapluste tunnistajaid, maalinnu, mis varemeiski on mõjult masendavad. Kuid ons ükski meie arhitekt püüdnud kujutada, kuidas võis näida muistne eesti linnus tervena, kaitsekõlvulisena?

Meie muuseumides säilib muistseid aarde- ja relvateide. Pariselja turbaraba

A MÖTUSE dekoratsioonikavand E. Aava ooperile „VIKERLASED“ — Urikivi

A. MÕTUSE dekoratsioonikavand E. Aava ooperile „VIKERLASED“ — Sigtuna

andis välja terve ülikonnagi, mis võis, tõsi küll, kuuluda nii mehele kui naiselegi. Muidugi, seda on väga vähe, kuid seda enam on voli kujutlusvõimel. Ent ons paljud meie kunstnikest oma huvil tahtnud liita tervikuks ja usutavaks pildiks need riismed ning jäänused? Rääkimata kujutluskiilasest loomingust, mis suurtes kompositsioonides manaks kaasaegsete argade silmade ette sündmusi muistsest julgest, vaprast, uljast elust!

Nii vähimagi kujundusliku eeltööta teatril tuli teha „Vikerlaste“ esiklavastus.

*

See oli 1928. Meie teadmised sest-saadik meie muistse mineviku kohta pole väga palju rohkenenud. Küll aga, usume, on tihenened suhted temaga, on kasvanud säilinud andmete käsitamise julgus.

Vahepeal on ilmunud „Looduse“ kirjas-tatud „Eesti rahva ajalugu“, kuhu illustreerimiseks on annud Leps, Mugasto, Pütsepp rekonstruktsioone meie muistsete esivanemate rõivastusest ning relvastusest ja pilte muistseist taplusist, kus tundub nii teadlaste näpunäiteid kui ka kunstnike oma fantaasiat. Teoksil on ka Eesti Kirjanduse Seltsi samalaadne ajalooline suurteos, mille rekonstruktsioonidesse meil on olnud

juhus heita pilku, nii et võime kasutada neidki.

Kuigi meie kunstnike hulgast veel pole tõusnud ühtki Roerichit, kelle minevikuvisionid vene teatritele on olnud ammendamatuks allikaks nende vitjázite-ajastu lavastamisel, siis ometi tunneme, et meie, teatrirahvas, ei ole enam üksi muinas-Eesti kujundusliku külje rekonstrueerimise kallal mõtet ja fantaasiat pingutamas.

Ning, lõppeks, meil on korjunud kogemusi: oleme vahepeal lavastanud „Kalmuneiu“, „Neli kuningat“, „Kaupo“, „Lembitu“. Kõigi nende teoste taga on hulk vaimutööd, tõelist loomingulist mõttepinget, mille avastamine, omandamine ja avaline kehastamine kahtlemata pidi viljeldama ka näitlejate ja lavastajate, kostümeerijate ja dekoraatorite võimeid.

Nüüd on tahe elustada meie sangari-ajastut küündinud viimaks väljagi lavavormi piirastusest ulatuslikumasse romaani suurvormi: Mait Metsanurk kinkis meile äsja „Ümera jõel“, selle hooaja haaravaima loo.

Usus, et see meil õnnestub paremini, tõepärasemalt, veenvamini kui esimene kord, oleme asunud „Vikerlasi“ uuesti lavastama.

*

A. MÖTUSE kostüümiskits E. Aava operile „VIKERLASED“ — Üto

A. MÖTUSE kostüümiskits E. Aava ooperile „VIKERLASED“ — Olav

A. MÖTUSE kostüümiskits E. Aava ooperile „VIKERLASED“ — Jutta

Üks on kindel: meie uues lavastuses ei tohi leiduda midagi, mis annaks asja ette heita meile magedat palmipuul kõlkuvate kuldkaanelde vaimu ega enese alavääristust seitsmesaja-aasta halemeelsuse pisarloori kaudu.

Taoteleme esmajoones mehisust hoiakus, tegumoes, käitumises, rõivastuses, taustas. Kas seda mehisust jaksame ülendada sangarluseni, ei tea ette ütelda.

Meri on vikerlaste element. Meri peab siduma kõik „Vikerlastegi“ pildid.

Meri määrab maastiku ilme. Nii tahame ka „Vikerlaste“ maastikke anda mereäärse randmaastikuna, karmina ja kargena.

Meri kujundab ka inimest, kes ta turjal sõuab-purjetab. Merisõitja on alati sur-

maohus, alati sõdur. Sõdurlik merisõitja-surmapõlgaja oli meie muistne vikerlanegi. Nii tahame ka „Vikerlaste“ tegelasile anda sõdurliku tegumoe, merikaru viisid ja riided, milles pole paika edvistusel.

Edev on too palm oma kuldsete kaaneldega. Meie taoteleme tamme, mille tüvele kogunevad mehed haljaste mõõkadega pidama sõjanõu.

Karge armastus aga sel kadakasel rannikumaal ei tea oma lemmepoolsele kaunimat ehed kui vähenõudlik kibuvits. Nii kasvatab ja kannab neid see maa: tuultesaitunud kadakas ning õitekülluses roosatav kibuvits, teineteise embuses.

Hanno Kompus

„Teater“ maksab ainult 2 krooni aastakäik. Seniilmunud numbrid on saadaval tolmatuses

ERNA VILLMER

Arvustajate hinnanguid Erna Villmeri esinemisele „Masinafis“

„PÄEVALEHT“ 1. MÄRTSIST 1935.

„...niisugusena, igas faasis usutavalt sisseelavalt ja kogu ulatuses innukalt, tõeliselt, külmaks jätmata draamat mängimas ei ole me Villmerit näinud aastaid.

Kõik ta seekordne mängulaad erines täieliselt noist „Estonias“ mängitud salong-tükkide rollidest, mis pikapeale viisid näitlejanna teatavasse ummikusse. Nüüd, ta uue tee algamisel, jääb soovida talle selle suuna jätkamist ja ka eneseavalduseks võimalusi“.

„VABA MAA“ 1. MÄRTSIST 1935.

„...Peaosaline, veel mitte masineerunud masinapreili Ellen, külalisena kaasa-mängiva Erna Villmeri tublides kätes. Villmeril oli selle osaga jälle kord võimalus tõendada oma tugevat dramaatilist andi ja ta tõendas seda sugereerivalt, nii et saal aegajalt hinge tagasi hoides jäi kuulatama...“

„RAHVA SÕNA“ 6. MÄRTSIST 1935.

„...Aga kõigist neist puudusist ja küsitavusist on Erna Villmer suutnud niivõrd jagu saada, et meil näidendis esineb täiesti elav inimene, hargneb äärmise usutavusega elava inimese elutraagika. Ei mingit tinglikkust, mingit paatost, vaikselt ja tagasihoidlikult (kuid millise seesmise tugevusega, millise läbitundmisega, millise osasse tungimisega!). Esitab meile lihtsa, keskpärase tütarlapse kannatusi, mis vaataja vastustamatult sunnib kaasa elama ja kaasa kannatamagi. On tunda, et E. Villmer jälle kord on sattunud oma õigesse rolli — inimhinge sügavamate ja peenemate liigutuste kujutamisse...“

„UUDISLEHT“ 1. MÄRTSIST 1935.

„...Erna Villmer mängis Ellenit. Ei ole hulgal ajal üht osa nii hästi mängitavat näinud. See näitlejanna mängib seest välja. Tema miimika ei markeeri tundmusi, vaid tundmused kujundavad miimika. Enne kõike on elamus ja see on niivõrd intensiivne, et väljendus sellele iseenesest järgneb. Sellepärast oli viimane haruldaset

RUDOLF RATASSEPP,

kes neil päevil „Vanemuises“ märkis oma 25-a. lavategevuse juubelit. Juubilar esines nimlosas Shakespeare'i näidendis „Kuningas Lear“

loomulik. Ei ühtegi võltsnooti, ei ühtegi väääržesti, ei ühtegi asjatut, põhjendamatu liigutust. Ja väljenduse intensiivsus oli võrdne elamuse omale. Üks raskemaid episoode on näitlejannale kahtlemata kohtu stseen. Ta peab siin kaebealuse toolil tegevuseta istuma, väljendusabinõud on äärmiselt napid, kuid ometi elab Ellen läbi siin oma rängemaid hingelisi võitlusi. Siiski lugesime siin selle naise hinges kui lahtisest raamatust: kuidas ta tunneb end järjest rohkem ummikusse aetud olevat; kuidas ikka enam ja enam meeleheide ja ahastus teda valdavad, kuni vaid ülestunnistuses viimne pääsetee avaneb. Ja Elleni ülestunnistusega tunded endki millegist koormast vabanevat. Võtsin selle raskeima koha näitena, kuid terve Villmeri mäng oli sellise sugestiivsusega. Võib-olla, seda osa võidakse ehk teisiti käsitada, kuid paremini vaevalt!..“

Lex Mälton 15 a. lavaf

Johannes Kaup

Kui kunagi katsutakse ühendada mõis- teid „mürk veres“ ja „näitleja jumala armust“, siis on seda kahtlemata sobivaim teha käesoleval juhul, kuna selle liitmise tulemuseks peaks olema igal juhul säärane näitleja nagu seda on „Ugala“ alussambaid Aleksander (Lex) Mälton, kes käesoleval kuul pühitseb oma lavalise tegevuse 15 a. juubelit. Kuna alles hiljuti „Ugala“ pühit- ses oma tegevuse 15 a. juubelit ja Lexki on viibinud oma lavalise tegevuse kestes kogu aja „Ugalas“, siis on loomulik, et Mältoni juubeliga elustub uuesti suur tükk teatri ajalugu.

Sündinud 17. aprillil 1901. a. Viljandi

linnas, õppinud linna 1-ses ja kõrgemas algkoolis ja sattunud siis juhuslikele töö- dele, viib Mälton ellu kaasa piiritu huvi lava ja sõja vastu.

Oma lavalist huvi püüab Lex teostada juba varajasis lapseaastais. Lex oli siis üsna väike õpilane, kui Viljandit külastas saksa näitetrupp Riias, andes etendust äs- jalammutatud „Vereini“ saalis. Nende poiste seas, kes püüavad jälgida trupi ette- kandeid läbi rõduakna, leiame ninamehena väikese Lexi. Nagu ta ise tõendab, pole seal olnud „suurt-ilm“ näha, kuid jälgitud peamiselt liikumist lavaf ja suude liikumist. Sellestki aga piisas, et korjata kokku oma-

LEX MÄLTON

taolisi ja pappkastide kaasabil ning nende vahel kuurinurgas asuda ise „näitlema“. Asja tegelikuks hingeks ja juhiks oli Lex, kes selleks, et pilt oleks täieline, muretseis isegi „eesriide“. Selleks käristati lõhki ema seelik, ja näidend, mille autoriks samuti oli Lex, läks lahti. See seelik tõi Mältonile aga ühtlasi ka esimese „aplauasi“, nagu ta tähendab ise. Aplaus seisis selles, et ema ilmus poisikesele mitte just meeldiva kimbukesega. See esimene „aplauas“ emalt võttis Lexilt lavalise huvi või vähemalt lavalise huvi aktiivse teostamise tahte tükiks ajaks. Asemele tekkis aga lahinguhuvi, mida jällegi arendati seni, kuni puust odaots tungis Lexile sügavale kurku ja olukord ähvardas muutuda tõsiseks.

Kui aga saabus sõda, vaimustus 16-aastane noormees vabatahtlike kogumisest. Teatavasti organiseeris vabatahtlike salku Viljandis sellal kpt. Reissar. Praeguse kindral Laidoneri platsi ääres lehis eesti ja ameerika lippe, millised haarasid noort Lexi nii, et esimeste vabatahtlikeks pakkujate hulgas leiame ka tema. Ta leitakse aga olevat veel liiga väike ja saadetakse poisi

kurvastuseks tagasi koju — kasvama. Lex ei saa aga rahu ja veidi hiljem õnnestub tal pääseda omakaitseesse, kus ta teeb kaasa mõned voorid. Kuid 8. veebruaril 1919. a. astub Mälton siiski scouts-pataljoni ja teeb sellega kaasas läbi rea lahinguid Orava mõisa all, teeb kaasa Ostrovi ja Pihkva operatsioonid ja Narva lahingu, saades haavata ja põrutada.

Kuigi üks kiring oli leidnud rahuldamist, ei vaibunud teine. Näeme Lex Mältoni tegemas „teatrit“ koos teiste sõduritega Narvas, kus ta kannab ette gitarril saatel kupleid. Kui lõppis sõda ja Mälton asus teenima puuduvat aega Sakala partisaanide pataljonis Viljandis, oli juba pandud alus „Ugalale“, kuigi mitte teatri mõttes. Poiss kombineeris ka endale võimalusi käia kaitsevääst harjutustel ja etendustel ja lõi juba esimestel „Ugala“ sünnikuudel tegevuses agarasti kaasa.

Sealt algabki Mältoni lavaline tegevus. Esialgu eesriidetõmbaja, hiljem inspiitsient ja väksemate osade kandja kooris — nii teeb Lex sissejuhatuse oma karjäärile. Peagi märkavad aga „Ugala“ selleaegsed juhtivad tegelased, et poisist peitub näitleja võimeid, ja Lex hakkab saama suuremaid osi. Varsti saab Mälton ka oma esimese arvustuse. „Ugala“ trupp kannab „Koidus“ ette „Mängupõrgut“, milles Lexil on nälgunud koolmeisteri osa. Poiss sööb hoollega ja vaatleb ajaviiteks partneri jalgu, milliseil peab olema konnasilm. Kuna seal aga tegelikult on ainult augud sukkades ja see näib koomilisena, siis Lex ei saa teistki kui puhkeb kõige tõsisemal kohal naerma... Muidugi ei saa lehemees jätta sellast pattu märkimata ja nii saabubki esimene „arvustus“.

Tulid „Ugala“ elus rasked päevad, mil-lal võim viis intriigidele, ja neis käärimites ähvardas laguneda trupp. Enamus näitlejaist, eesotsas vanematega, siirdus sellal asutatud „Uude Teatrisse“, kus tingimused olid mitmeti paremad, samuti ruumid. Vähe oli neid, kes jäid truuks „Ugalale“, ja nende vähestest seas leiame ka Aleksander Mältoni. Ta teeb kõik, mis ette juhtub, ja hakkab saama ikka kandvamaid osi. Lexi näitlejatee on sellega kindlasti määratud. Vaatamata paljudele kutsetele „Endlasse“, „Vanemuisesse“, „Draamastuudiosse“, „Töölisteatrisse“ ja mujale on Lex jäänud truuks „Ugalale“ tänaseni, tehes kaasa kõik „Ugala“ tõusud ja mõonad, ning on sammunud järjekindlat, pidevat tõusuteed, kuni saavutas silmapaistva koha mitte ükski Viljandi näitlejasperes, vaid tunnustatava koha Eesti näitlejasperes üldse.

Näitejuhi ABC

Paul Sepp

1.

Eessõna.

Järjest kasvav huvi teatri vastu maal tõstab päevakorraks ikka uusi ja uusi maateatri probleeme.

On tõesti rõõmustav nähtus, et „kutseliste teatrite külaskäiguetendused maal on kasvatanud nii näitlejat kui ka publikut“ ja et „oleviku maateatri publik nõuab juba küllaartistilt elementaarsemat oskust ja enne kõike innukamat lavahinge“.

„Maa nõuab teatrit, selles ei kahtle hetkel enam keegi. Teatril, maateatril, on loodud kodud rahvamajadena, mis vajavad kunstisädeme süütamist. Mis oleks siis loomulikum kui asumine süstemaatilisele ja sihikindlale kunstiküpse maateatri loomisele rahvuskultuurilises ajavaimus?“

„On selge, et peame alustama maateatri organiseerimist ja kujundamist näitejuhist, käesoleval juhul tähtsaimast elemendist.“

„Teatringeliste juhtide küsimus oleks vist praegu esmajärgulise tähtsusega.“

Nii kirjutavad maalt teatrikultuuri rajajad.

Pole kahtlust, et maal leidub haritlaste hulgas küllalt isikuid, kes oleksid võimelised olema maateatri näitejuhtideks. On olemas praegugi küllalt näitejuhte maanäitetruppides, kel ei puudu teatriinstinkt, organiseerimise oskus ning juhi kõva käsi. Kuid nende tegevuses osutub suureks takistuseks vastavate elementaarsete teadmiste puudus. Näitejuht paneb end maksma oma autoriteediga, ning maateatri näitejuht, kelle tähtsus on otse mõõtmatu, vajab selleks vähemalt ABC teadmist näitejuhi kutseoskusest.

Selle puuduse kõrvaldamiseks on „Teatri“ toimetus teinud mulle meeldivaks ülesandeks koostada „Näitejuhi ABC“.

Asudes selle raske ning vastutava üles-

ande teostamisele püüan olla abiks oma nooremaile kolleegadele niipalju, kuipalju minu kauaaegsed lavapraktikas omandatud teadmised ning kogemused mulle seda võimaldavad.

2.

Näitekunsti teooria.

Kunst on inimese vaimu sünnitus, ta looming ühiskonna vaimsete ja esteetiliste tarvete rahuldamine.

Teistest kunstidest erineb näitekunst mitmeti. Kõigepealt juba sellega, et ta on sünteetiline kunst — koosneb mitmest teisest kunstist, ja olles paljude inimeste ühine looming on ta oma loomult kollektiivne kunst.

Näitekunsti looming sünnib teatris.

Teater koosneb kahest tähtsast elemendist: näitlejast ja vaatlejast. Need mõlemad moodustavad teatri. Ei ole mõeldav teater publikuta, samuti ka näitlejateta. (Me teame aga teatrit autorita — Itaalia Commedia dell' arte^{*}, renessansi-ajastust.)

Kuid näitekunstis on veel teisi tähtsaid tegureid ning ta loomingu-protsessist võtavad nad osa säärases järjestuses:

autor — näitejuht^{***} — näitleja — vaatleja

või

autor — näitleja — näitejuht^{***} — vaatleja.

Autor kirjutab oma teose küll teatri jaoks, kuid niikaua kui teos pole leidnud teatrit, on ta veel vaid kirjanduslik looming. Nii siis näitekirjanik, autor, vajab teatrit, kes annab talle näitejuhi, näitlejad ja publiku, samuti nagu teater vajab tema kirjanduslikku loomingut oma kunsti jaoks.

Näitejuht kui kunstnik vajab oma loominguks samuti teatrit, kes annab talle autori, näitlejad ja publiku.

* — Commedia dell' arte — improviseeritud komöödia teater.

** — Siin näitejuht on lavastaja, kes on oma loomingu iseseisvam, tarvitades nii autori teost kui ka näitlejate materjali omaenese idee läbiviimiseks.

*** — Siin näitejuht on autori tõlgitseja ning näitlejate mängu n. ü. serveerija.

Näitleja omakorda vajab kõiki neid elemente, millest koosneb näitekunst, olles ise seejuures selle kunsti peateguriks, ta hingeks ning vaimuks.

Üldtoodust selgub, et näitekunst sünnib teatris, ning kõikide teda sisaldavate elementide ühtesulamine ühises loomingu-protsessis annab teatrietenduse, mis õieti ongi lõppvormis näitekunst.

3.

Näitejuhi osa näitekunsti arengus.

Juba varematest aegadest oli teatriltung läheneda loodusele, elule. Tung elulähedusele tingis enam-vähem sarnasust, tõetruudust laval kujutatavas elus, ja see tõetruudus nagu mingi ideaal valitseb kõikide aegade ja rahvaste teatris, alates greeka antiikteatrist tänapäevani. Samal ajal aga iga ajajärk, kuidagi oma moodsuse, tõlgitses eluläheduse mõistet. „Elu kujutamine“, mida ühel ajajärgul peeti tõenäoliseks ning ehtsaks, teisel ajajärgul aga ei vastanud sugugi domineerivale „eluläheduse“ mõistele. Sellest hoolimata on kahtlemata kindel, et kõik teatrid kõikidel aegadel ühinesid ühes ja samas püüdes — olla oma loomingu võimalikult elulähedane, kujutada elu näitelaval tõetruult ning loomulikult. Aga samal ajal seda tõetruudust ja loomulikkust mõisteti igas teatris oma moodsuse. Tõelisuse nimel kuhjati lava täis dekoratsioone ning sisustusi, — tõelisuse nimel kaotati nad laval hoopis, eluläheduse nimel loodi kindlad reeglid žestide, pooside, laval liikumise ja tonaalse väljenduse jaoks, — ning sama „eluläheduse“ nimel kõike seda hüljati. Tõelisuse nimel paigutati näitemäng „kolmainsuse“* raa-

midesse, ja sellesama nimel purustati need raamid.

Kõigest sellest tekkisid, loomulikult, igasugused teatrikunsti voolud, vaidlused, võistlused, kus mängis suurt osa — otsija, reformaatori, revolutsionääri ja hävitaja osa — näitejuht, tänapäevani säilinud teatri diktaator.

Näitekunsti arenedes see näitlejaist võrsunud diktaator nõudis endale teatris iseseisvat kohta autori ja näitlejate vahel, jõudes arusaamisele, et nii üks kui teinegi vajavad teda vahelüliliks, kuna sageli mõlemad osutusid üksteisele võõraiks. Nii sai näitejuht üheks tähtsaks teguriks teatris. Vaid läbi tema individuaalse loomingu pääsis autor näitlejate juure ja sealt publiku ette, sest tema oli see, kes autori mõtteid ja soovid tõlgitses ning teostas teatris. Sageli muutus ta despoodiks, painutades oma loomingu alla nii autori kui näitlejadki, asetades end näitlejate ja publiku vahele. Siin ei hoolinud ta palju ei autorist ega näitlejaist, siin vallutas ta teatri täiel määral uute vormide otsimise nimel (Meyerhold, Tairov, Piscator).

Näitejuht, selle sõna kitsamas mõistes, oli ka lavakunsti esimesi õpetajaid, selle teooria loojaid. Tema üheks tähtsaks ülesandeks näitekunsti arengus oli kasvatada, arendada nooremaid lavajõude.

Näitejuht iseseisva kunstnikuna teatris kerkis avalikkuse ette vaevalt mõnikümend aastat tagasi. Teadagi, et Shakespeare ja Molière olid ka omaaja teatri parimaid näitejuhte, kuid teatri ajaloo ei leidu varem kutselise näitejuhi nimetust, kui mitte arvestada teatri ettevõtjaid, direktoreid.

Kuna antud teemis meid huvitab rohkem näitejuhi tegelik töö teatris, siis piirdun siin selle lühikese kaldumisega teooriasse.

* Üks prantsuse ebaklassitsismi teoreetik, Boileau, lõi antiikteatri uurimuste põhjal draamakirjanduse jaoks n. n. „kolmainsuse seaduse“, mis nõuab, et iga näitemäng peab arendama vaid üht süžeed („tegevuse ainsus“), et tegevus sünniks ühe ööpäeva kestes („aja ainsus“) ja ainult ühes kohas, s. o. ühes dekoratsioonis („tegevuskoha ainsus“).

See seadus paistab meile küll suure eksimusega just loomulikkuse vastu, kuid siiski see seadus evis omal ajal oma mõtte ja oli tõesti tingitud tungist läheneda loomulikkusele. Seda tõendavad just keskaja näitemängud oma ebaloomuliku kompositsiooni ja tegevuse arendamisega.

Teatritegelaste kutseskuse arendamisest

Karl Otto

Võime täie õigusega märkida eesti teatrikunsti edusamme ja tõusvat arengujoont viimaseil aastakümneil, eriti iseseisvuse-aastail. Teatriüritused on haaranud rahva laialdasimaid hulki, oleme muutunud nõudlikuks ja teadlikuks teatrikunsti kunstilises tasemes. On kasvanud meie rahva üldhariduslik tase, ja see ettekande laad, mis paarkümmend aastat tagasi oli publikule vastuvõetav, tänapäeval ei leia enam hindamist.

Selle üldise tõusuga ei ole aga, kahjuks, käinud kaasas meie lavategelaste kutsehariduse tõus. Tahaksin käesolevas kirjutuses juhtida meie teatrielu juhtivate orgaanide tähelepanu vajadusele hoolitseta pidevalt meie teatritegelaste üld- ja kutsehariduse täiendamise eest. Oleme teinud küll väliseid uuendusi, katsetanud suurlavastustega, harrastanud uusi voole ja moodsat lavakirjandust, teinud lavatehnilisi täiendusi (kuigi juba ajast mahajäänud — ringhorisondid, pilved, valgustusaparatuurid jne. jne.). Oleme katsunud mõnes teatris edu saavutada lavaehitustega ja tehniliste efektidega — kuid me kõik oleme jätnud unarusse kõige olulisema osa teatris, elava materjali — näitleja. Kuuleme ainult lavategelaste juubeleist, austame ja hindame nende teeneid, kuid üks ole juubel teatud määral juba äraiganemise tunnus, mispuhul peaksime alati mõtlema, kellega asendada juubilari, kui see kord läheb erru...

Igatahes küntakse meie teatris ikka veel harkadraga, kuna kunsti teistel aladel Eestis tuntakse kaunis hästi juba traktori otstarbekust. Ma ei taha meie näitlejaid ja näitejuhte alahinnata, kuid tahaksin hoiatada, et tubli osa neist võib muutuda tarbetuks ballastiks teatris, kui ei hoolitseta nende üld- ja kutsehariduse täiendamise eest. Tänapäeva teatri näitleja lavaloominguline töö vajab niihästi kutseskunst kui ka suurel määral üldist eruditsiooni. Tänapäev vajab näitlejat, kes oskab lahtisi silmi vaadata ja hinnata elu, et olla suuteline kujundama ja kehastama laval elu mitmekilgset ja kirevat palet.

Eriti viimasel ajal on meie teatreil täendants hankida juure noori jõude, kuid seda tehakse sageli ebakohaselt. Võetakse lavale juhuslikult siit-sealt leitud andeke, mingi eelhariduseta ja -teadmisteta. Pole ime, kui see andeke, saamata asjatundlik-

ke näpunäiteid, keset vanu lavarebaseid omandab neilt igasuguseid knihve ja väliseid võtteid ning kaldub jäljendama. Kuhu jääb siin vajaline individuaalne areng ja omapärane loominguline elevus? Pole ime, kui säärane „anne“ pärast paari heatahtlikku või koguni head arvustust (olles intellektuaalseltki arenemata) tõstab püsti nina, peab end suureks kunstnikuks ning kurjustab väga, kui arvustus või kaaskolleegad julgevad teha talle mõne sõbraliku märkuse või koguni konstateerivad seisakut arengus. Säärane anne on rikutud ja peaaegu paratamatult kadunud näitlejatekunstnike pere rikastamiseks. Sellest on kahju.

Meie teatrid ja teatrielu juhtivad orgaanid ei ole seni midagi selleks teinud, et tegelasi arendada ja täiendada kollektiivselt. Näitlejad ja juhid peavad looma, looma alati uut ja värsket, aga arendamiseks ei anta aega ega võimalusi igapäevases töökavas ettenähtud alusel. Endaarendamist piirab töökoormatus ja tegelaste majanduslik kitsikus. Kui meist mõned üksikud saavad seda teha välismaa-reiside jne. kaudu — siis pole ka siin süsteemi. Samuti kulutatakse süsteemita ja kontrollita näitekunsti sihtkapitalist saadavad vähesed arendamissummad. Teatrikunst on kollektiivne ja teatritegelaste arendamiseks peaks olema iga teatri juures stuudio või kool. Või tuleks luua üldine teatriülikool (rahvaulikooli eeskujul), kuhu koonduksid kõikide teatrite tegelased iga aasta üheks kuuks või vähemalt kaheks nädalaks. Sel puhul võiksid teatrid omalt poolt vabastada tegelasi hooaja lõpus üks nädal varem ja teise nädala võiks võtta tegelaste suvepuhkuse arvel. Või võidaks panna koguni ametisse kutseliste teatrite tarvis mõni ränd-konsulent.

Oleme korraldanud peaaegu iga aasta näitejuhtide päevi või koguni kongresse, kuid kõik seal räägitud ilusad sõnad hõljuvad õhus ja tuules ning vastuvõetud otsused on enamikus jäänud paberile. Tahame loota, et uus näitekunsti sihtkapitali valitsus kõige energilisemalt võtab käsile teatritegelaste kutseskuse ja üldteadmiste täiendamise küsimuse.

Loogem endile juba lähemal ajal ühisel jõul teatriülikool! Kutseliste teatritegelaste ühing võtku algatus selles asjas enda hooleks.

Vahelugemisi teatrist ja teatrirahvast

Üks meie tuntud näitleja ja näitejuht, kes on populaarne oma anekdootide ja naljadega, oli kord muuseas ka — lektoriks vanglas.

Seda ei tule mõista nii, nagu oleks vanglas korraldatud näitekunsti kursusi või midagi sarnast. Mitte seda. See kange näitejuht pidas tervelt kuus päeva loenguid vanadele retsidivistidele, kuidas kõige parem on sisse murda, kuidas kõige uuema meetodi järele lüüa taskust üle teise mehe rahakott jne.

Lugu ise oli järgmine.

Politiiliselt segastel aegadel okupatsioonijärel sattus kuidagi ülaltähendatud näitleja ja näitejuht provintsisest seadusega vastollu ja talle määrati 6 päeva aresti. Seda aega pandi ta istuma ühte kongi vanade „kaladega“, sest tol ajal oli vanglas üldse vähe ruumi.

Mees sisenes üldkongi, kõlmutades näpu otsas kompsukest, milles oli paar rõngast krakovskit. Vanad kongielanikud võtsid uustulnuka vastu kritiseerivate pilkudega. Välimus ei öelnud palju. Üks julgem, mitkordne murdvaras, kobas juba uustulnuka kompsu.

— No-noh, sõnas lavamees kurjalt ja pöördus vangi poole. — Kui palju? küsis ta karmilt.

— 5 aastat, vastas vang, sest nii küsitakse vanglas ikka karistusaja pikkust.

— Vähe! Näpud eemale! käratas lavamees nii, et vang tõesti taganes.

— Kui palju? pöördus ta siis küsimusega järgmise poole. See juhtus olema mõrvar ning vastas ükskõikselt:

— 15 aastat.

— See juba on natuke, sõnas lavamees ja rivistas selle järele üles terve kongitüüpe vange: kõige pikema karistusaja istuja ees, kõige lühema aja mees sabas. Mida kauemaks keegi oli istuma mõistetud, seda suurema vorstijupi see sai. Siiski jäi suurem osa vorsti üle.

— Ja see on mulle, sõnas lavamees külma rahuga.

Sellest piisas. Uustulnuk oli au sees. 15 aasta mees ükski julges omalt poolt küsida:

— Noh, kuidas siis sinul?...

— 20 aastat.

Too lavamees pani end sellest silmapilgust maksma. Ta oli n.-ü. „teeneline kurjategija“. Ja huviga kuulasid kõik mõrvarid, murdvargad ja muidu-vargad pealt, kuidas see mees seletas kuritegevuse uue-

maid „nõkse“ ja „konkse“ küll „Ameerika“, küll „Prantsuse kooli“ järele. Peale teoreetilise osa võeti läbi veel praktiline osa. Kõik olid huviga asja juures. Mõnigi vana taskuvaras pidi tunnistama, et tolle uue mehe tehnika oli tõepoolest võrratu...

Küll oli aga meestel hing täis, kui kuue päeva möödumisel valvur tuli ja teatas, et vang see ja see peab lahkuma, aeg oli täis. Lavamees kergitas mütsi oma „õpilasile“ ja lahkus.

*

Tallinna teatripublik mäletab muidugi hästi väikest koera „Tunjakat“, kelle mäng iga etendusega muutub paremaks ja paremaks, nii et juba on karta, et jätab näitlejad ses suhtes hoopis varju. Küll ta „sitsib“ ja palub ja teeb igasuguseid koeratemppe, et aga saada endale aplausi ja vorstinahka. Mõned etendused tagasi, kui pättide trio (Bauman, Johanson, Vaag) tõmbas laulda oma tavalist „oo-oo-undiinet“, proovis toosama „Tunjka“ jälle aplausi välja ja hakkas kaasa uluma, nii et seekord läks laul 4 häälele. Ja aplaus oli loomulikult ainult „Tunjka“le.

See oli jaanuari ajal, kui „Tagahoovis“ oli alles esimese tosina sees. Mängiti viimset vaatust, kus kriminalist Kärt tuleb „Villa Hortensiasse“ kingsepa saapaid otsima. Kuid et „villa“ on kitsas 5-ele inimesele, sest ka Põlla, kes mängib Pragit, lamab seal — see on kõigile selge, aga mitte „Tunjka“le. Tema teeb ikka oma koeratemppe — seekord hakkab ta lakkuma Põlla grimmitud nägu. Põlla lükkab koera veidi eemale, aga nii õnnetult, et „Tunjka“ lendab 1½ meetri kõrguselt alla lava taha. Kuuldub tume mütsakas ja sooh!, nüüd on vist kõik otsas. Surmavaikus. Keegi ei julge edasi mängida, enne kui on selge, mis sai „Tunjakast“. Kuid „Tunjka“ niuksubki juba all redeli juures ja tahab üles ronida, nii et häda polnud midagi. Inspetsient tõstab ta siis lava tagant jälle „villasse“ ja mäng läheb hooga lõpuni. Järgmistel etendustel, kui tuleb üles „villasse“ kriminalist, hakkab „Tunjka“ kartma, väriseb, niuksub ja kipub alla. Alles nüüd, millal „Tagahoovis“ läheb juba kolmandat tosinat, hakkab „Tunjka“ seda lakkumislugu unustama.

*

See oli veel vanal Menningi ajal, kui „Vanemuisel“ olid näitlejaiks sellased jõud, nagu A. Simm, T. Mutsu, A. Teetsov ja L. Hansen. Kord oli trupp ringreisil Sar-

dou' näidendiga „Lähme lahku“. L. Hansen, kes pidi mängima viimises vaatuses kelnerit, oli haigestunud. Teetsov, kes viimises vaatuses oli vaba, võttis endale selle ülesande, mis oli väike: viia kandikul õhtusöök lavale ja serveerida see A. Simmile lauale. Etendus läheb korralikult lõpule, seal märkab Teetsov, valmis sisse astuma, et söögipoolist pole üldse — kõik tühjad vaagnad ja taldrikud. Teetsov pöörduv siis inspitsiendi Mutso poole, et „see paistab publikule ju silma, kas ei oleks midagi vaagnale panna“. Mutso otsib, ja leiab siis laualt grimmi mahavõtmise kaltsu, mis on kaunis määrdunud — täis küll punaseid ja musti, kollaseid ja pruune grimmlaike. Paneb siis selle kaussi, ise rõõmustades: „Näe, paistab eemalt nagu rassolje.“

Viib siis Teetsov selle sisse, serveerides nii hästi, et isegi järgmisel päeval saab ajalehes L. Hanseni pähe kõvasti kiita. Simm, kes prillideta on kaunis lühinägeliste, võtab noa ja kahvli, neelatab korra isukalt, lööb kahvli grimmi kaltsu ja asub noaga lõikama. Teetsov, nähes, milline õnnetus ootab võõrast grimmi kaltsu, sosistab veel enne väljumist: „Simm, kurat, ära grimmi kaltsu ära õgi!“

*

See oli Tartus, vabadussõja ajal ja pisut pärast seda, kui kino „Apollo“ direktioon sattus „kummalisele“ mõttele: milleks vedada sisse filme ja maksa kallist valuutat — parem teeme teatrit.

Ja tehtigi. Päris mehe moodi. Seanss koosnes keskmiselt kolmest lavatükist, kokku kuue vaatuse ümber. Ja seda seansi lasti õhtu jooksul kolm korda läbi. Publik võis tulla, millal tahtis. Nii siis — omamoodi sulatis kinost ja teatrist, mis publikule väga meeldis, sest rahvast oli alati täis maja.

Vastavalt publikule oli ka repertuaar: kerged naljamängud, ajakohased jandid, sõjaaegset elu kajastavad instseneeringud. Muidugi vastavalt galeriipubliku maitsele tugevasti üle pipardatud. Sageli kostis lavalt sellast tüsedat „sõjaaegset nalja“, et sõdurite kaaslannad — paksult mingitudpuuderdatud „daamidki“ — punastasid.

Muidugi — vahest sekka mängiti ka päris keni asju, mõni Halbe draamake, mõni Tšehhov jne. Ansambli väljapaistvaimad olid proua Niilus, härra Niilus, koomik Taska ja — kaks Kleini, „suur“ ja „väike“. Ja kuna tollest „väikesest“ Kleinist sai hiljem praegune Ruut Tarmo, siis olgu tuletatud sellest „Apollo“ miniatüüntheatri ajast meelega väike episood.

Mängiti kolmevaatuselist komöödiat, mille pealkirja ma, kahjuks, olen unusta-

nud. Igatahes oli Klein seal sangar ja armatses korraga kolme naisega: meheliku mõisaomanikust-daamiga, mingi õrna ja hapra mõisapreiliga ning — teenijaga.

Just teine vaatus oli see kõige romantilisem. Õhtu. Kuupaiste. Akna all blond kaunitar. Ja ta ees Klein, käsi rinnal, kogu oma kire ja tulega avaldamas armastust.

Pikkamööda rauges kaunitari vastu-panu, pikkamööda hakkasid huuled lähene-ma huulte...

... ja galeriil ning põrandal tunti stseeni mõnu. Matsutati suid (suudlus!), tehti mitmesuguseid häälitsusi, tüdrukud, kellega poisid lavadnähtavat otsekohe lähemalt soovisid jäljendada, kiljusid. Sekka kostis mõni heatahtlik-tüsee nõuanne Kleinile lavaloleva kušeti suunas.

Siis tegi Klein midagi, mida tekstis polnud ette nähtud. Keset stseeni kirglikemat kohta surus ta anduvhuulise partneri toolile, kargas püsti keset lava ja käratas tulivihasena lavatöölisele:

„Laske eesriie alla!“

Ja kui too kohmetult ei taibanud, vaid koguni sammukese taganes, kordas oma käsku veelgi kategoorilisemalt. Eesriie tõmmati ette. Stseen jäi pooleli. Kestis enne tubli veerand tundi, kui ramb läks uuesti valgeks. Eesriide ette ilmus direktor, kes publikule pidas pika moraallikõne. Ja võttis sõna, et enam ulakusi ei sünni.

Siis avanes eesriie. Armastusstseen võeti uuesti ja nüüd juba — haudvaikse saali ees.

Pärast, kui lavatööliselt, kes tolle stseeni ajal oli eesriidetõmbajaks, küsiti, miks ta esimese käsu peale riiet alla ei lasknud, vaid taganes, vastas pisut kogelega mees: „K . . . kartsin, et k . . . kurat tuleb k . . . allale!“

*

See oli tookord, kui Andres Särev oli alles Viljandis. Siis lavastasid Viljandi kooliõpilased Kitzbergi auõhtul „Libahundi“ ning Andres Särev oli näitejuhiks. Kooliõpilaste seas oli üheks organiseerijaks juba tookord lavast huvitatud praegune opereti-mees Arnold Sepp. „Libahundis“ oli tal kaaks osa: teises vaatuses jaanitulale all lüüa hundirattaid ja kolmandas vaatuses — teha tuult. Tuulemasin oli maailmatu suur ratas, mida tuli lava taga kõigest jõust vändata suurest puuvändast.

Kui parajasti oli kõige hirmsama maru koht, siis tuli Andres Särev Sepale appi vändama ja sõnas õpetlikult:

— Vända aga vända, ka mina algasin kord nii.

Samal hetkel käis hirmus kargatus, tuld ja suitsu olid mõlema vändaja suud-silmad täis ja midagi langes neile kohinal kaela...

Sekund hiljem leidsid mõlemad endid ühes kulisiss, millest paistsid välja ainult nende pead. Margus, kes laskis püsigiga libahunti, oli hasarti sattudes kihutanud laengu ühte tagakulissi, mis oli seatud püsti nõrgalt, ja see kukkus „tuuletegi-jaile“ kaela...

Mõlemad vahtisid üksteisele arusaamatult otsa, siis taipasid aga, et ükski torm ei vailki nii äkki — vahvalt, poolenisti kulisiss sees olles, vändati nüüd tuult edasi, kuni teised tulid ja päästsid vântajad kulisiss alt.

Siis oli aeg, millal Andres Särev Viljandis ei mänginud pisemaid osi kui ainult kuningaid... Aga nüüd on mees läinud veelgi nõudlikumaks — näe, ei võtnud vastu kuninga kohta „Vanemuises“...

*

See juhtus Narva teatris hooajal 1933/34. Mängiti esietenduseks õpetaja V. Kuljuse dramatiseringut „Pää tulle“, milline on tehtud Viktor Bridges'i „Kadunud mehe“ (The Man from Nowhere) järgi ja kus oli rohkesti seiklusi, revolveripaigutamisi, tapmist ja tagaajamist.

Esimeses vaatuses Northcott (Fr. Malmsten) istub laua taga. Aknast tuleb sisse Mercia Solano (pr. Lääne), revolver pihus. Ta ütleb muidugi „sure, neetud koer“ või midagi taolist ja põrutab kuuli Malmsteni suunas. See on aga peeglist näinud tulijat ja päästab end kumardusega.

Esietendusel läks pisut teisiti kui tekstis. Sest — jumal teab, kuidas see juhtus,

aga kui relv on naise õrnades kätes, siis ei või olla kindel millelegi — pauk tabas Malmsteni just abaluu alla, selga. Suur asi see muidugi polnud, paberitropp paljalt, aga lähedalt lastuna tungis see läbi fraki, vesti, särgi ja veristas Malmsteni nahkagi pisut. Haav polnud ohtlik, aga kibe küll. Publik ei saanud aimu millestki.

Nüüd aga lugu oli sellane, et frakk kuulus teatrile. Ja garderoobist öeldi Malmstenile, et „sinu kätte anti terve frakk, sa tood tagasi auguga fraki — see ei lähe“. Maksku Malmsten frakk välja.

Laskja seletas, et tema pole süüdi. Ega tema ole kunstlaskuriks palgatud, kui paberitropp läks partnerile pihta ja rikkus fraki — see olgu kelle asi tahes, ainult tema oma mitte.

Teatri poolt üteldi, et tekstis pole frakki augu laskmist ette nähtud. Kui näitlejad laval väljaspool teksti oma eralõbuks üksteise frakke räbalaiks põmmutavad, siis on see nende endi asi ja sündingu nende endi kulu ja kirjadega.

See vägikaikavedamine kestis mitu aega. Kuni Pinna oma „Kaugete randadega“ tuli Narva teatrisse. Piirati siis Paul kohe ümber ja küsiti temalt kui vanemalt ja autoriteetsemalt teatritegelaselt selget juriidilist nõu.

Pinna ütles kõhklematult:

„Mis laval ja mängu ajal on rikutud, selle eest vastutab teater.“

Nii jäigi. Frakk paigati teatri kulul ära. Ainult Malmstenil läks see vahejuhtum maksma 15 senti — joodi ja plaastri raha.

Kroonika

Kodumaalt

● Sügiseseks hooajaks ilmub August Mülgult uus 4-vaatuseline näidend randlaste elust „Mees võõrsilt“. Samuti on tal käsil romaan randlaste elust „Tuuli merelt“.

● „Estonia“ muusikajuht Verner Nerep sõidab lähemal ajal õppereisile Lääne-Euroopasse, kust ta saadab meie ajakirjale reisikirju teatri- ja kunstielust.

● Laina Reiman, kes hiljuti pühitses oma 25-a. lavategevuse juubelit, sõitis neil päevil Soome, kus ta esineb Tamperes tuntud näidendis „Elina surm“.

● Eesti kunstinäitus avati Moskvast 7. märtsil. Välja on pandud 160 tööd. Esindajaina sõitsid Moskvasse direktor Ney ja Adamson Eric.

● „Vanemuise“ juhatus otsusel on moodustatud 3-liikmeline komisjon, kuhu kuuluvad „Vanemuise“ juhatuses esindaja, teatri toimkonna esindaja ja haridus-sotsiaalministeeriumi esindaja. Komisjon peab lahendama vahelduva näitlejatega ning leidma pääsetee teatri korralikeks edasitöötamiseks.

● Tallinna Naisselts otsustas Eesti raamatu 400. mälestusaasta puhul oma poolt panna välja kirjandusauhinna 750 krooni suuruses. Auhinna saab parim teos, mis ilmub kuni 24. veebruarini tuleval aastal ja käsitleb meie tänapäeva haritud naise tüüpi. Teos võib olla kas romaan või näidend.

● Kaks viimast sõnalavastust Võru „Kandle“ teatris on õnnestunud parimini kui võis arvata. Nimelt A. Särev-O. Lutsu

„Tagahoovis“ ja R. C. Sheriffi „Teekonna lõpp“, mõlemad Erich Bergmanni lavastusel.

Esimesega andis „Kannel“ terve rea realistlikke tüüpe, mis polnud kaugeltki palju halvemad ja nõrgemad kui „Tagahoovi“ tegelased Töölisteatri laval. Lavastus oli kõigiti realistlik, kohati vahest liialt naturalistlikki. Ansambel ja tempo oli hea ning kogu aeg ühtlane.

Samuti õnnestus R. C. Sheriffi „Teekonna lõpu“ etendus 24. veebruaril, kuigi selles dünaamikast ja sõjasürtsu ning jubedust ei saadud küllalt mõjuvalt ja usutavalt esile tuua.

● Viljandi linnavalitsuse poolt „Ugalale“ juubeli puhul annetatud klaveri ametlik üleandmine toimus neljapäeval, 7. märtsil, avalikul kontsert-õhtul teatri ruumes.

● „Endla“ teater Pärnus märgib käesoleval aastal kaht juubelit. Mais möödub 25 aastat nurgakivi panemisest praegusele seltsi- ja teatrimajale, kuna sügisel pühitsetakse teatri 15-aastast kutselist tegevust. Mõlemaid tähtpäevi kavatakse pühitseda suure pidulikkusega.

● Kohtuvõimudele on esitatud kaebus romaani „Pidalitõbi“ autori Adolf Hindi vastu. Kaebaja arvab ära tundvat enese ühes romaanitegelases ja leiab, et teda on laimatud ja pilgatud. Autori koduvallas Kihelkonnal kõneldakse, et ka paljud teised „Pidalitõve“ autori kodukoha elanikud arvavad romaanis end ära tundvat.

● H. Raudsepa komöödia „Demobiliseeritud perekonnaisa“ on tõlgitud vene keelde ja tuleb ettekandele Tallinnas 22. märtsil Saksa teatri ruumes Vene näitlejate ühingu poolt. Lavastus M. Merjanskajalt. See on juba teine näidend Raudsepalt, mis on tõlgitud vene keelde, varem on mängitud teatavasti „Mikumärdit“.

● Läti Rahvusooperi direktor Vanazens külastas neil päevil Tallinna eesmärgiga sõlmida lähemaid sidemeid „Estonia“ ooperiga vastastikusteks küllalisetendusteks.

Väfismaalt

● Viini Akadeemia teatris kanti hiljuti ette Sudermanni omal ajal kuulus näidend „Liiblikate lend“. Ettekanne leidis üldiselt head vastuvõttu, kuigi arvustus märkis, et on kangelasegu esineda näidendiga, mille hingeelu on tänapäeva publikule arusaamatu.

● Tallinna publikule hästituntud Louis Verneuil'i ja Georges Berr'i komöödia „Maksumaksjate kool“ lavastati Viini Komöödiats, kus ta sai suure menu osaliseks,

ehkki tükk iseendast Hans Ziegler'i lavastusel kaotas palju oma parisiilikust kerguselt ja seetõttu mõjus veidi raskepäraselt.

● Värskeima uudisena tuleb sel kuul Theater an der Wien'is lavastusele Heinz Reichert'i ja Victor Leon'i vastselt ümbertõetatud operett „Der Herzog von Reichstadt“, milles meie kinopublikule hästi tuntud Paula Wessely ja Hans Jarray algavad oma võõrusetendusi Viinis. Uue muusika sellele operetile kirjutab Bruno Granichstaedten.

● Lehari tuntud viisirikas operett „Lõbus lesk“ läheb Viinis praegu uuesti suure menuga. Lavastaja on sisse toonud tänapäeva maitsele vastavalt revüülist elementi, mis õnnestunud on kooskõlastatud Lehari muusikaga. Nimiosas Maja Rajic.

● Viini Akadeemia teater tõi esmakordselt lavale Franz Molnari kaks uut tükki: „Die Zuckerbäckerin“ — komöödia 5 pildis — ja „Hochzeit“ — mäng ühes vaatuses, millele edu oli võrratu suur. Molnari näitekirjaniku-voorused — leidlikkus, südelev nali, bravourne tehnika ja hea inimestetundmine — tõusevad siin esile täies ulatuses. „Hochzeit“ võib lugeda ülesehituselt ja vaimukuselt täiuslikuks meisterteoseks, kuna „Die Zuckerbäckerin“ annab amüsanse miljöökirjeluse maa väikekodanlusest.

● Nagu kuulda, kavatakse Theater an der Wien'i direktor Marischka muuta oma teatri „Volkoperettenbühne“ks, kus peamiselt tuleksid ettekandele vanemad operetid väga odavate piletihindadega. Etendused toimuksid 2 korda päevas. Selle kavatsuse vastu on opereti-komponistid ja libretistid, kes ei taha nõustuda isegi oma vanemate teoste ettekandmisega kinohindadega. Samuti loetakse Theater an der Wien'i lava tehniliselt sobivaks just uute operettide esietenduseks.

● Chicago „Suur Ooper“ avati Puccini „Turandotiga“. Järgmise lavastusena tuleb „Salome“.

● Mais Firenzes toimuvad muusikapidustused võtavad rahvusvahelise ilme. Sakslased esinevad Bach'i „Matthäus Passioniga“, itaallased — Rossini „Moses'ega“, Verdi „Maskiballiga“, Bellini „Normaga“, v. Gluck'i „Alceste'ga“ ja esmakordselt ettekandele tuleva Pixetti „Orselo'ga“. Pariisi ooper mängib Rameau „Castor ja Pollux“, Viini Ooper Mozart'i „Die Entführung aus dem Serail“. Pealeselle tuleks veel esmakordselt lavastusele Alessi näitemäng „Savonarola“, millele lavamuusika komponeeris Ottorino Respighi.

● Pariisi Opéra Comique'is läks Gounod „Faust“ 2000. korda.

● *Viini Rahvusooperis* tuli esmakordselt ettekandele operett „Valentino, Broadway lemmik“, libreto Fritz Lunzer'ilt ja Kurt Breuer'ilt, muusika Ludo Philipp'ilt. Uuduseks on filmiliselt arenev sisu. Opereti lustiline hoog ja filmi-romantika, viisirikkad šlaagerid ja grotesksed duetid lubavad ennustada sellele operetile kestvat menu.

● *Märtsis* toob *Viini Rahvusooper* esmakordselt lavale *Mussorgsky* koomilise ooperi „Sorotšinski laul“.

● *Franz Lehari* operett „Giuditta“ läks neil päevil *Viini Rahvusooperis* 25. korda. Juubelietendus toimus esietenduse jõududega: dirigeeris *Franz Lehar*, peaosa lau-

lis *Richard Tauber*, kelle häält loetakse eriti sobivaks *Lehari* muusikale. Naisosalisist oli eriti silmapaistev *Jarmila Novotna*.

● *Saksa Rahvateatris* tuleb järgmise uudisena lavastusele *Edouard Bourdet* näidend „Rasked ajad“, mis seisab ka „Estonia“ kavasa.

● *Pariisi Odéoni* teater tegi pikema ringreisi oma trupiga *Hollandis* ja *Belgias*.

● *Moskva Kunstiteatri Praha* trupp andis külaskäiguendusi *Pariisis*, esimeses näidenditega „Revident“, „Võõraslaps“, „Pulmad“, „Valgekaart“ ja „Vaesus ei ole patt“. Pärast etendusi *Pariisis* sõidab trupp pikemale turneele *Ameerikas*.

E. K. T. Ü. teateid

Kultuurkapitali näitekunsti sihtkapitali uus koosseis.

Kultuurkapitali ümberkorraldamisega toimus kõigi sihtkapitalide isikliku koosseisu ümbervallimine. Näitekunsti sihtkapitali esinduskogusse kuuluvad nüüd: „Estoniast — K. Viitol, J. Tõnson, V. Jürisson ja M. Karro (näitlejad, orkestrant ja kooriliige), „Vanemuisest“ — H. Piller (näitleja) ja J. Pau (juhatuse liige), „Draamastuudiosid“ — L. Kalmet ja A. Lepp (juhatuse liikmed), „Töölisteatrist“ — A. Oinas (juhatuse liige), „Ugalast“ — O. Härm (juhatuse liige), „Endlast“ — A. Jürvetson (juhatuse liige) ja „Narva teatrist“ — R. Jürisson (juhatuse liige).

Esinduskogu juhatusse valiti: esimeheks — K. Viitol, abiesimeheks — A. Jürvetson, sekretäriks — A. Karro. Sihtkapitali valitsusse on määratud esimeheks V. Mettus, liikmeiks Fr. Põldroos ja A. Simm, esinduskogu poolt valiti J. Tõnson ja O. Jürisson.

E.K.T.Ü. juhatus soovib näitekunsti sihtkapitali esinduskogule ja valitsusele õnne ja edurikkaid tulemusi eesti teatrielu juhtimisel.

Kultuurtegelaste pensionikassa.

Algas tegevust kultuurtegelaste pensionikassa. Põhikirja järgi hakatakse pensionikassast maksma pensioni liikmeile nende töövõimetuse ja vanaduse korral, samuti nende surma korral perekondadele. Kassa tulud moodustatakse kultuurkapitali tuludest 10% eelarvest, kassa liikmemaksudest ja muist sissetulekuist. Pensioni maksetakse ainult kassa liikmeile. Liikmed peavad maksma kassasse 3% oma kutsealalisest palgast ja muu kutsealalise tegevuse tuludest või eelmise aasta tulumaksu-alusest sissetulekust, vähemalt 12 krooni aastas. Pensionikassast maksetakse pensioni kultuurtegelasile järgmistel tingimustel: kui nad on vähemalt 25 aastat töötanud kultuurialal, kui nad on vähemalt 55 aastat vanad, kui nad vähemalt 5 aastat on olnud pensionikassa liikmeks või kui nad enne pensionikassa asutamist said pensioni kultuurkapitalist. Pensionisaajad jagatakse kuude liiki ning vastavalt sellele ulatub pensionisumma Kr. 120.— kuni Kr. 25.— kuus.

E. K. T. Ü. juhatus kutsub kõiki teatritegelasi eranditult astuma pensionikassa liikmeks. See on ainuke ja kindel viis kindlustada end vanaduspäevadeks ja võimaliku töövõimetuse puhuks. Kõigile teatreile on saadetud kassa juhatus poolt vastavad avaldusformulaarid, mis tuleb täidetult kassale ära saata.

Uus normaalpeping.

E. K. T. Ü. juhatus poolt on koostatud uus normaalpepingu kavand, mis on saadetud teatrisse tegelaskonnale seisukoha võtmiseks. Pärast lepingu läbiarutamist tegelaste poolt redigeeritakse lepingu tekst lõplikult ja esitatakse E. K. T. Ü. juhatus poolt teatrite juhatustele ettepanekuga uued lepingud 1935/36. a. hooajaks sõlmida normaalpepingu alusel. Lepingu teksti koostamisel on võetud aluseks endine Näitlejate Liidu

normaalleping, mis oli maksev kümme-viisteist aastat tagasi, millest aga aastate jooksul on tasapisi tõmbunud tagasi. Uus leping taoteleb seega õieti endise olukorra maksmapanemist.

Teatritegelaste kutsehariduslike teadmiste täiendamine.

E. K. T. Ü. juhatus pöördus neil päevil näitekunsti sihtkapitali valitsuse poole ettepanekuga võtta kaalumisele eesti näitlejaskonna kutsehariduslike teadmiste täiendamine ja värskendamine, mida tuleks ühtlasi siduda loengutega uuemast kirjandusest, kunstist, ajalooist ja ühiskondlikest küsimusist. Võimalused endatäiendamiseks ja -arendamiseks on äärmiselt piiratud meie teatritegelaste ainelise kehvuse tõttu; samuti ei sisalda teatrid oma igapäevases töökavas loenguid ja kursusi oma tegelaste teadmiste täiendamiseks.

Teatritegelaste ekskursioonist Nõukogude Venesse.

E. K. T. Ü. juhatusel puuduvad praegu veel täpsed andmed väljasõidu aja ja rahaliste kulude suhtes. Direktor Ney, kes märtsi algul sõitis valitsuse esindajana eesti kunstinäituse avamisele, peab ühtlasi läbirääkimisi otsekohe Moskvas vastavate asutustega ja isikutega, mis lubab eeldada kõige soodsamaid tagajärgi eesti ekskursantidele. Direktor Ney jõuab tagasi selle kuu lõpul, millal võime anda asjast huvitavatele lõplikke teateid. Olgu märgitud, et soodustusi saavad ainult E. K. T. Ü. liikmed.

Välisartistide esinemise küsimusi.

E. K. T. Ü. juhatus pöördus näitekunsti ja helikunsti sihtkapitalide valitsuste poole ettepanekuga võtta arutusele välisartistide esinemise küsimus Eestis. Teatavasti annab välisartistide (näitlejad, muusikud, tantsijad jne.) esinemise lube siseministreeiumi vastav osakond. On olnud küllalt juhtumeid, et välisartistid on osutunud tunduvalt nõrgemaiks kodumaa jõududest, kuna nende võimed on olnud osavate vahetalitajate poolt üles reklaamitud. Ka ei maksa välisartistid mingit maksu kodumaa kunstielu toetuseks.

E. K. T. Ü. paneb ette:

- 1) läbi rääkides valitsuse võimudega luua eriline keskus kodumaa kunstielu juhtidest, kes otsustaks välisartistide esinemise loa küsimusi;
- 2) ainuõigus välisartistide sissetoomiseks anda teatritegelaste ja muusikute koondustele või vastavate sihtkapitalide kätte, kes astuksid otsekoheesse ühendusse soliidsete välismaa büroodega või impressariotega. Igatahes peaksid kaduma vahepealseid mativõtjad, kes vahetalitusest on teinud endale sissetuleku-allika. Ühing peab vajaliseks välisjõudude esinemise meie lavadel, kuid tingimusel, et need oleksid esmajärgulised jõud, kes suudavad pakkuda meie publikule uut ja värsket ning oleksid nakatavaks eeskujuks meie oma jõududele. Agentidele on aga tähtis ainult äriiline külg ja selle tõttu on mõnigi kord esinenud nõrgad jõud (kes maksavad neile kõrgemaid %%) ja priima jõud on jäänud Eestist eemale. Tuleks aga kuidagi soodustada nende esinemisi, ja seda saab teha ainult vastav kunstihuve silmas pidades kompetentne asutus;
- 3) võtta kaalumisele välisartistide maksustamise küsimus, eriti lokaalides, kabaarees ja kinodes, nii nagu see on mitmel pool välismaal. Maks võiks minna kultuuritegelaste pensionikassa heaks ja meie oma teatri- ja muusikaeltu arendamiseks. Esmajärguliste jõudude esinemistel peaks maks jääma hoopis ära või koguni selleks antama toetust teatrile nende maksude arvel, mis on saadud kabareeartistidelt.

„Teatri“ järgmine, aprillikuu-number ilmub 12. aprillil huvitava mitmekesise sisuga ja rikkalikult illustreerituna. Käsikirjad ja pildimaterjal selle numbriga saata toimetusele hiljemalt 1. aprilliks s. a., Tallinn, postkast 357. Toimetus ei vastuta pärast seda tähtaega kohale jõudnud kirjutuste paigutamise eest jooksvasse numbrisse.

Lähemais numbris muuseum:

Hugo Reiman — Omateatri otsingu teilt.

Hanno Kompus — Kuidas peab mängima ooperis.

Ado Säärits — Analüüsi tähtsus tegelaskaraktéri mõistmises.

Erika Viirsalu — Naine eesti näitekirjanduse valguses.

Hugo Laur — Lahtisi pudemeid.

Hugo Laur — Praktilisi nõuandeid näojumestamiseks.

Paul Sepp — Näitejuhi ABC (järg).

Eerik Saarelaid — Uusi tuuli väikelavadele.

Balder Jaan — Teatrietendus eel- ja järelmänguga.

Kirjutusi maalavade tegelasi, anekdoote ja nalju, kunstikroonikat kodu- ja välismaalt, vastuseid ankeedile jne. jne. Aprilli-numbriga on tellijail kaasas V. Mettuse teatrisõnastiku teine poogen.

DRAMA STUUDIO

„VARGAMÄE VANAD JA NOORED“

See on Andres Särevi õnnestunumaid dramatiseeringuid Tammsaare „Tõe ja õiguse“ viimse kõite järele.

Tõsimeeles peetud dramatiseering jutustab meile kahe kange Vargamäe vanamehe surmast, pärijate probleemist ja Vargamäe jõe allalaskmisest. Ühtlasi näeme ka Vargamäe Mäe ja Oru noorsugu

oma muredega ja hädadega. Selles viimases dramatiseeringus võtab ka Indreku saatus uue pöörde. Nimelt selgub, et Tiina on sama Tiina Mauruse gümnaasiumi päevilt, kellele Indrek „jalad alla pani“.

Tiinas kujutatakse salaarmastuse probleemi, mis annab näitlejale raske ülesande. Kujutada tagasitõrjutud armastust ja

*Stseen näidendist „VARGAMÄE VANAD JA NOORED“ — Andrese surm
(K. Otto, A. Hõimre, M. Lemberg)*

avaldada seda siiski peente varjundite kaudu, seda suudab ainult tugev näitleja, nagu seda on Ly Lasner.

Vargamäe Andreses ja Pearus Tammsaare analüüsib nõndanimetatud „kangete meeste“ probleemi, kelle ürgmina domineerivaks jooneks on võimutahe ja enesemaksmapanemise tahe. Selle juures Pearu on inimlikum kui Andres. Pearu ei vii oma võimutahet viimse konsekventsini nagu Andres. Seepärast näeme, et lugeja ja vaatleja sümpaatia kaldub ilmselt Pearu poole, olgugi et Andrese eneseteostamine on suunatud sotsiaalses sihis,

„MAA-ALUSED“

Draamastuudio teater on teinud esimese katse tuua lavale laste- ja noorsoolavastuse alal eesti algupärast ainet, aluseks võttes eesti rahvakunsti loomingut, vastukaaluks seni meil üldiselt kasutatud saksa näidendeile või saksa mustri järgi loodud algupärastele. Selles katses on õnneliku koostöö leidnud teksti autor H. Visnapuu ja muusika looja R. Päts, millele sekundeerivad Gerd Negro rahva-

nimelt Vargamäe jõe allalaskmisele, millest on kasu kogu ümbrusele. Pearu Kalljola käes ja Andres Hõimre kujutusel on õigesti ja meisterlikult kujutatud kangete vanameeste tüübid.

Väga keeruka ülesande näitlejale annab Tammsaare ka Edy osas, milles näitleja peab leidma tasakaalu lolli ja näiva lolli tüübis. Alev on selle hästi lahendanud. Tammsaare „Tõe ja õiguse“ järelle dramatiseeritud tsükkel on väärt juba üksi selle poolest, et siin antakse meie oma inimestest hästiesitatud tüüpe, mis annavad võimalust näitlejatele tõsiseks loominguks.

tantsu sugemetel rajatud rikkalikud tantsupalad ja L. Kalmeti omapärasust taotelev lavastus. Esietenduse järgi otsustades on see tükki leidnud nii noorsoo kui ka täiskasvanute seas sooja poolehoidu, mille järgi võib sellele ennustada püsivat menu.

Ka ajakirjandus on reageerinud hindavalt sellesse esiklavastusse ja märgib selle lavastuse pöördelist tähtsust laste- ja noorsoolavastuste alal.

Stseen H. Visnapuu lastenäidendist „MAA-ALUSED“:

Pika Antsu poeg Ants
(Mizzi Möller) ja Sorts
(I. Nerep)

ENDLA TEATRI MUUSIKAALA JUHID

Endla teatri muusikajuhiks on Gustav David. Juba 1893. a., kui Endlas tegutses veel asjaarmastajate näiteseltskond, näeme G. David'it kõigi muusikaliste ürituste juhina. Rääkimata operetist ja üksikuist katseist ooperi alal on ka kõik suuremad helitööd läinud G. Davidi kogenud taktikepi järele. Teda tuleb hinnata mitte ainult kui Endla teatri muusikajuhti, vaid ka kui Pärnu sümfoonilise muusika loojat ja arendajat üldse. Samast ajast, kui G. D. asus tööle Endla teatris, oli ta ka Pärnu linnaorkestri ja suvemuusika juhiks ligi

30 a. jooksul. On asutanud ja juhtinud Pärnu sümfooniaorkestrit, olles ühtlasi tänapäevani Pärnu õpilasorkestri juhiks ja esimeseks õpetajaks mitmele tunnustust leidnud muusikamehele. Praegu juba auväärseis aastais (sünd. 1871. a.), püsib ta ikka veel energiaküllasena ja nooruslikuna oma ülesannete täitmisel, mida ta alati teeb suure andumuse ja armastusega.

Boris David (vana maestro poeg) tegutseb juba mitmeid aastaid Endla teatris repetiitorina ja klaverimängijana, leides endale ka tunnustust saatjana kontsertidel.

MUUSIKAJUHT G. DAVID

REPETIITOR B. DAVID

NARVA TEATER

Rombergi suuoperett „KÕRVELAUL“; mida suure eduga mängitakse Estonias ja Vanemuises, on kujunenud silmapaistvaimaks lavastuseks ka Narva teatris. Siin lavastas „KÕRVELAULU“ F. Pettai, muusikajuht — L. Vigla, dekoratsioonid — V. Peil, tantsujuht — N. Tsõgankova.

Pildil all — stseen „KÕRVELAULU“
V pildist, kõrval — näitleja Gustav Villmann

T СССР
ТОРГСИН

Parim kingitus omakseile ja tuttavaile
Venemaal on teha neile saadeti

TORGSIN' i kaudu

Torgsin on suurimaid N. S. V. L-is ja suurimaid en detail kaubanduslikke ettevõtteid maailmas. Üldine äride arv on 1500, 1200 mitmesuguses linnas ja kohas N. S. V. L-is. Saadeti võib teha ka neisse kohtadesse, kus ei ole Torgsini äri. Torgsin on universaal-magasin, siit leiata kõike, mida vajate. Torgsini äride kaubad on N. S. V. L. parimate vabrikute ekspordisaadused ja importkaubad maailma firmadelt.

Igaüks, kes elab Eestis, võib vabalt ühegi takistuseta järgmiste pankade kaudu, makstes eesti rahas, teha rahasaadeti ja anda tellimisi pakkide saatmiseks Torgsini kaudu (toiduained, riided jne.) omakseile ja tuttavaile Venemaal:

Alatskivis — Alatskivi Ühispank.
Ambias — Ambla Ühispank.
Antslas — Antsla Ühispank
Avinurmes — Avinurme Ühispank.
Jõgeval — Jõgeva Ühispank.
Jõhvis — Jõhvi Ühispank.
Hageris — Hageri Ühispank.
Haapsalus — Haapsalu Ühispank.
K.-Nõmmel — Saarde Ühispank.
Kuressaares — Saarte Ühispank.
Kärdlas — Kärdla Ühispank.
Lüganusel — Lüganuse Ühispank.
Mustvees — Mustvee Ühispank.
Mõisakülas — Mõisaküla Ühispank.
Märjamaal — Lääne E. Ühispank.
Narvas — Narva Ühispank ja Narva
Juudi Ühispank.
Narva-Jõesuus — Narva-Jõesuu
Ühispank.
Nõmmel — Nõmme Majaomanikku-
de Pank.
Orisaares — Orisaare Ühispank.
Otepääl — Otepää Ühispank.

Paides — Järvamaa Ühine Laenu-
Hoiu Kassa.
Paldiskis — Paldiski Ühispank.
Petseris — Petseri Laenu-Hoiu-
Ühisus.
Põltsamaal — Põltsamaa Ühispank.
Põlvas — Põlva Ühispank.
Pärnus — Pärnu Eesti Laenu-Hoiu-
Ühisus.
Rakveres — Rakvere Ühispank.
Raplas — Rapla Ühispank.
Tapal — Tapa Ühispank.
Tõrvas — Tõrva Ühispank.
Tartus — Tartu Juudi Ühispank.
Türil — Türi Ühispank.
Vaivaras — Vaivara Ühispank
Valgas — Valga Pank.
Viljandis — Sakalamaa Ühispank.
Võhmas — Võhma Ühispank.
Võrus — Võru Ühispank.
Väike-Maarjas — Väike-Maarja Ühis-
pank.
Vändras — Vändra Ühispank.
Värskas — Värskas Ühispank.

Väärtuslik preemia „Teatri“ tellijaile!

Teatrileksikon-käsiraamat 50 sendi eest!

1933. a. kevadel tegi Näitekunsti Sihtkapitali Valitsus tuntud teatriteoreetikule, meie toimetuse liikmele V. Mettusele, ülesandeks koostada lavaasjanduse oskussõnastik. Ligi kaheaastase töö tulemusena on V. Mettusel valminud käsikirjas teatrisõnastik, mis sisaldab kõiki mõisteid, mida näitlejad, näitejuht ja tehniline personaal tarvitavad oma töö juures, kusjuures iga sõna on seletatud ja võõrkeelsed sõnad on varustatud ka hääldusega, samuti on toodud ka tähtsamad teatriajaloo mõisted.

See on raamat, mille järgi on tuntud puudust aastaid. See raamat on hädavajaline igale näitlejale ja teatriinimesele ta igapäevase töö juures; see raamat on samuti tarviline igale teatrisõbrale publikust, et mõista ja olla kursis teatrikuultuuri saavustega.

Näitekunsti Sihtkapitali Valitsuse poolt anti teatrisõnastiku trükkimine meie ajakirja kätte, kes suudab seda raamatut tarvitajale kõige soodsamalt kätte toimetada. Raamatuna müügilole lastuna tuleks sõnastiku hinnaks ligi 3 krooni, ajakiri saab seda anda aga ainult 50-sendilise lisamaksu eest aastas. Sõnastik ilmub alates märtsikuust üksikute poognate viisi ajakirja lisana, viimne poogen ilmuks novembris. Säärasel poogna-viisi trükkimisel on peale äärmise odavuse veel see pluss, et siin saab kohe kaasa anda täiendava poogna, mis sisaldab täiendusi ja parandusi, mis üksikute poognate juures on ilmsiks tulnud. See lisapoogen ilmuks detsembriks. Raamatuna ilmumise juures langeb sellane kiire ja otsene täiendamise võimalus ära.

Sõnastiku eripoogen antakse kaasa ainult tellijaile. Üksiknumbri ostja ei saa kaasa ei saa ja müügilole sõnastiku üksikpoognaid ei lasta. Seepärast palume kõiki üksiknumbrite lugejaid anda kohe ära oma tellimine 1935. a., et mitte esimestest poognatest jääda ilma.

Tellijaid, kes ei soovi sõnastikku 50-sendilise lisamaksu eest saada, palutakse sellest toimetusele lahkesti teatada.

Sõnastik antakse kaasa iga kuu, alates märtsist, eripoognana, taskuraamatu-kaustas, heal paberil, ja seda saab pärast kokku kõita.

**Käesoleva märtsi-numbriga on tellijail kaasas
„Teatrisõnastiku“ esimene poogen.**

**Teatrisõbrad, kasutage kordumatut juhusit:
teatrisõnastik-käsiraamat
50 sendi eest!**